

ΑΡΙΣΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΒΑΣΙΣ.

Υφίσταται τοιοῦτος σύνδεσμος μεταξύ τῶν περιουσιῶν καὶ τῶν πολιτευμάτων ἐν τῇ ἱστορικῇ ἀμφοτέρων ἀναπτύξει, ὥστε λαός τις εἶναι ἐλεύθερος ἢ δοῦλος, προοδευτικός ἢ ὀπισθοδρομικός, διότι εἰς τὸ στάδιον τῆς ἐπὶ τῆς γῆς ἀποστολῆς του εἶναι διὰ τοιαύτης ἢ τοιαύτης ποιότητος καὶ ποσούτης ἢ ποσαύτης ποσότητος ἐφοδίων τῆς ζωῆς πεπρωκισμένος ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν προηγουμένων ἢ τῶν ὑπαρχουσῶν γεγεῶν.

Ἐὰν τὰ ἐφόδια ταῦτα καὶ ἡ πρὸς ἀνανέωσιν αὐτῶν ἐθνικὴ τάσις ἀνήκωσιν εἰς τὴν σφαιρὰν τῆς σώφρονος οικονομικῆς ζωῆς, ἡ περαιτέρω πρόοδος εἶναι ἀπλῶς ζήτημα χρόνου. Ἐὰν ἀπ' ἐναντίας ὁ χαρακτήρ τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως περιβάλληται ὀσημέραι τὸν τύπον τοῦ ἐγωϊστικοῦ ὕλισμοῦ, τότε ἐπανέρχονται αἱ περίοδοι τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων τῆς Ἑλληνικῆς ἢ τῆς Ρωμαϊκῆς ἀρχαιότητος. Ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περιπτώσει αἱ περιουσίαι διατηροῦσι κατὰ προτίμησιν τὸν τύπον τοῦ παραγωγικοῦ ὀργάνου, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ τὸν τύπον τοῦ ἀπολαυστικοῦ. Ὅταν ἐν τινὶ τόπῳ ἢ ἀπογραφῇ τῶν περιουσιῶν μαρτυρήσῃ τοιαύτην τροπὴν τῆς ἐθνικῆς οικονομίας, ἡ ὁδὸς τῆς παρακμῆς εἶναι ἤδη εὐρεία κατὰ τὸν πραγματικὸν τοῦ ἔθνους βίον.

Τὸ ζήτημα τῆς διαμοιράσεως τῆς ἐθνικῆς περιουσίας μεταξύ τῶν ἀτόμων, τὸ τοσοῦτον ἀπασχολῆσαν τὴν δημοκρατικὴν πρακτικὴν καὶ θεωρίαν τῶν ἀρχαίων χρόνων (Σπάρτη... Πλάτων...), προηγεῖται πάντοτε ἐπὶ τῆς ὀριστι-

κῆς τῶν πολιτευμάτων ἀποκαταστάσεως. Τοιοῦτοτρόπως λαὸς πτωχὸς, μὴ δυνάμενος νὰ παγύνη βασιλικὴν οἰκογένειαν, πρέπει νὰ ἀπελπισθῇ ἐκ τῆς μοναρχίας. Πλούσιος δὲ λαὸς δύναται νὰ παρακάθῃται εἰς τὴν οικονομικὴν τῶν περιουσιῶν αὐτοῦ φθορὰν μετὰ ἐνδεικτικῆς εὐθυμίας. Ἐν τῷ μεταξὺ αἱ ἱστορικαὶ περιπέτειαι διαποικίλουσι τὴν ἐθνογραφικὴν ταύτην εἰκόνα καὶ εἶναι τις, ἄτομον, ἔθνος ἢ ἐποχὴ, ὅ,τι δύναται.

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς μεγάλης τῶν ἐθνικῶν τύπων πολιτειακῆς ταύτης ποικιλίας ποῖος εἶναι ὁ ἄριστος; Ἐνδιαφέρον τοῦ ζητήματος τούτου ὑπῆρξεν ἀφιλοκείητον καθ' ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ βίου τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁμοιάζει πρὸς τοὺς παγκοσμίους ἐκείνους πόθους, ὅτινες μυστηριωδῶς ἐλκύουσι τὰ ἔθνη καὶ τὰ ἄτομα πρὸς τὸ ἄγνωστον. Εἰς λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου ἡ Πολιτικὴ Οἰκονομία εἶναι ἀναπόφευκτος ὁδηγός. Ἴδου πῶς ἐξεφράσθη αὕτη διὰ τοῦ στόματος τοῦ μεγάλου τῆς ἀρχαιότητος φιλοσόφου, τοῦ Ἀριστοτέλους (Πολιτ. βιβλ. 6 κεφ. 11 ἐκδ. Bekker).

— Δὲν πρόκειται περὶ τοῦ κατ' ἰδέαν ἐντελεστέρου πολιτειακοῦ τύπου, ἀλλὰ περὶ ἐκείνου, ὅστις μᾶλλον ἀρμόζει εἰς εἰς τὴν πρακτικὴν τοῦ ἔθνους ἀνάπτυξιν κατὰ τε τοὺς καιροὺς καὶ τοὺς τόπους. Ἡ ὑπὲρ ἀνθρώπον ἀρετὴ ἀφίεται κατὰ μέρος καὶ λαμβάνεται ὡς βᾶσις ἢ κατὰ μέσον ὄρον ἐθνικὴ ἰκανότης, τῆς ὁποίας τούτέστι μετέχουσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον οἱ πλείστοι τῶν ἀνθρώπων. Ὅπως ἐν τῷ βίῳ τοῦ ἀτόμου ἡ εὐδαιμονία συνίσταται εἰς τὴν σταθερὰν ἀσκησιν τῆς ἀρετῆς, ἣτις εἶναι μεσότης τις μεταξὺ τῶν ἄκρων, οὕτω καὶ ἐν τῷ βίῳ τῆς πολιτείας ἡ ἐνδεχομένη μεσότης ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν τῆς ἐθνικῆς εὐδαιμονίας κρηπίδα. Ἐκ τῆς φύσεως λοιπὸν τῶν πραγμάτων ἐκάστη ἐπικράτεια διαιρεῖται εἰς τρεῖς κοινωνικὰς τάξεις· εἰς πλουσίους, πτωχοὺς καὶ τοὺς μεταξὺ αὐτῶν μέσους. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὰ ἀνωτέρω τὸ μέτριον καὶ τὸ μέσον εἶναι τὸ ἄριστον, ἐπεταί ὅτι αἱ μέσαι περιουσίαι εἶναι βέλτισται πρὸς τὴν πολιτειακὴν ἀποκατάστασιν.

Ἐπὶ τὴν ἐποψιν τῆς πειθαρχίας εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον, ἡ μέση αὕτη τάξις ἴσταται ἐπὶ κεφαλῆς τῆς κοινωνικῆς κλίμακος. Πόσον δύσκολον τὸ ἔργον τοῦ ὀρθοῦ λόγου πρὸς ἀνθρώπους ἀφ' ἑνὸς ὑπερχάλους ἢ ὑπερσχύρους ἢ ὑπερευγενεῖς ἢ ὑπερπλουσίους καὶ ἀφ' ἑτέρου ὑπερπτώχους ἢ ὑπερρασθενεῖς ἢ ὑπερασήμους! Οἱ μὲν γίνονται ὕβριστα μᾶλλον καὶ μεγαλοπόνηροι, οἱ δὲ πανούργοι καὶ μικροπόνηροι. Ἐν γένει τὰ ἀδικήματα διαπράττονται ἢ δι' ὕβριν ἢ διὰ κακουργίαν. Ἀμφότεραι δὲ αἱ ἄκραι τάξεις αὗται ἀμελοῦσι τῶν πρὸς τὴν πολιτείαν καθηκόντων καὶ εἶναι ἐπίσης ἐπικίνδυνοι.

Πρὸς δὲ τούτοις οἱ μὲν κατὰ τὰ εὐτυχήματα ὑπερέχοντες εἰς ἰσχὺν, πλοῦτον, φίλους καὶ τᾶλλα τοιαῦτα, οὔτε θέλουσι οὔτε δύνανται νὰ ἀρχωνται, ἀπὸ τῆς πατρικῆς οἰκίας τοιοῦτοι κατασκευαζόμενοι καὶ ὑπὸ τῆς περικυκλώσεως αὐτοῦς πολυτελείας οὐδὲ ἐν τοῖς σχολείοις συνειθίζοντες εἰς τὸ ὑποτάσσεσθαι. Οἱ δὲ καθ' ὑπερβολὴν ἐνδεεῖς ταπεινοῦνται λίαν· εἰς τρόπον ὥστε ἐνῶ ἀφ' ἑνὸς οὔτοι ἀγνοοῦσι καὶ τὸ ἀρχεῖν καὶ τὸ ἐλευθέρως ἀρχεσθαι, ἀφ' ἑτέρου οἱ εὐνοούμενοι τῆς τύχης δὲν ἀνέχονται οὐδεμίαν ἀρχὴν, θέλοντες αὐτοὶ δεσποτικῶς νὰ ἀρχωσι.

Τότε ἡ πόλις, ἀντὶ νὰ ἀνήκη εἰς ἐλευθέρους, διαιρεῖται μεταξὺ δούλων καὶ δεσποτῶν, φθογούντων καὶ καταφρονούντων, ὅπερ λίαν ἀπέχει τῆς κοινωνικῆς ἀρμονίας, καὶ τῆς ἐν τῷ κοινωνικῷ σκοπῷ ἀναγκαίας ἀγάπης, διότι οἱ ἐχθροὶ οὐδὲ τὴν ὁδὸν θέλουσι μεταξὺ αὐτῶν κοινήν. Ὅ,τι ἰδιαιτέρως ἀπαιτεῖται ἐν τῇ πόλει εἶναι ἡ συμβίωσις ἀτόμων ὅσον ἔνεστιν ἴσων καὶ ὁμοίων, ὅπερ κατορθωτὸν πρὸ πάντων διὰ τῶν μέσων τῆς κοινωνίας τάξεων. Ὅσον αὗται ἐπικρατέστεραι, τόσον ἡ πολιτεία διοικεῖται καλλίτερον.

Ἐπὶ τὴν ἐποψιν τῆς ἀσφαλείας αἱ μέσαι τάξεις εἶναι κατὰ πολὺ προτιμώτεραι. Ἐχουσιν ἀρκετὰ, ἵνα μὴ ἐπιθυμῶσιν, ὡς οἱ πτωχοὶ, ἀλλότρια, καὶ πάλιν οὐχὶ τόσα, ὥστε νὰ τοὺς ἐποφθαλμιῶσιν οἱ ἐνδεεῖς. Ἐπειδὴ δὲ οὔτε ἐπιβουλεύονται ὑπὸ ἄλλων οὔτε ἐπιβουλεύουσιν ἄλλους, ζῶ-

σιν ἀκινδύνως, ἐξ οὐπερ καλῶς καὶ ὁ Φωκυλίδης ἠύχηθη

Πολλὰ μέσοισιν ἄριστα· μέσος θέλω ἐν πόλει εἶναι.

Ἐντεῦθεν πρόδηλον, ὅτι ἐκείνη ἡ πολιτικὴ κοινωνία εἶναι ἡ ἀρίστη, ἣτις στηρίζεται ἐπὶ τῶν μέσων περιουσιῶν. Καὶ προτιμώτερον μὲν ὥστε μόνη ἡ κατ' αὐτὰς μέση τῶν πολιτῶν τάξις νὰ εἶναι πολυαριθμωτέρα τῶν ἑτέρων δύο ὁμοῦ (πλούσιοι καὶ πτωχοί), ἀρκεῖ ὅμως νὰ εἶναι καὶ τοσαύτη, ὥστε, προστιθεμένη τῇ μὲν ἢ τῇ δέ, νὰ ἐμποδίζῃ κατὰ τὰς περιστάσεις τὴν πρὸς ἑκατέραν αὐτῶν τροπὴν τοῦ πολιτεύματος. Διόπερ εὐτυχία μεγίστη ἢ παρὰ τοῖς πολιταῖς ὑπαρξίς περιουσιῶν μέσων καὶ ἱκανῶν ἀναλόγως τῶν κοινωνικῶν ἀναγκῶν. Διότι ὅταν συμβῶσιν οἱ ἔχοντες σφόδρα πολλὰ μετὰ τῶν μηδὲν ἔχόντων, τότε ἡ ὀχλοκρατία γίνεται ἢ πλουτοκρατία, ἀμφότεραι ἔρμαιον τῆς τυραννίας, ἣτις συνηθέστερον ἐξῆλθεν ἐκ τῆς δημαγωγίας καὶ ἐκ τῆς ὀλιγαρχίας ἢ ἐκ τῶν μέσων τῆς κοινωνίας τάξεων.

Ἡ ἐπὶ τῶν μέσων δὲ περιουσιῶν ἐρειδομένη πολιτεία ὑπόκειται εἰς ὅσον ἔνεστι ὀλιγωτέρας στάσεις. Ἐὰν διαιρέσωμεν τὰς ἐπικρατείας εἰς μεγάλας καὶ μικράς, αἱ πρῶται εἶναι σχετικῶς ἀστασιαστότεραι τῶν δευτέρων, διότι περιέχουσι ἰσχυρωτέραν τῶν μέσων περιουσιῶν τὴν τάξιν. Ὅ,τι ἰδίως καθιστᾷ τὰς δημοκρατίας μονιμωτέρας τῶν ὀλιγαρχιῶν ὀφείλεται εἰς τὴν ἐν ταῖς δημοκρατίαις ὑπαρξίαν σχετικῶς πλειόνων μέσων περιουσιῶν, τῶν ὁποίων οἱ ἰδιοκτῆται μετέχουσι τῶν ἀρχῶν μᾶλλον ἐν δημοκρατία ἢ ἐν ὀλιγαρχία. Ὅταν ὅμως ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπόρων ὑπεραυξηθῇ ἄνευ ἀναλόγου αὐξήσεως καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μέσων ἀνθρώπων, τότε κακοπραγία καταλαμβάνει τὴν ἐπικράτειαν, ἄρχεται ἢ παρακμὴ καὶ ταχέως ἢ καταστροφὴ ἐπέρχεται.

Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην ἀρίστη πολιτεία εἶναι ἡ μέση πολιτεία, ἐκείνη τὴν ὁποίαν δημιουργεῖ ἡ κανονικὴ τῶν οικονομικῶν συμφερόντων ἀνάπτυξις. Ἡ πολιτεία αὕτη οὔτε μονάρχου οὔτε δημαγωγοῦ ἔχει ἀνάγκην. Δύ-

ναται νὰ ἔχῃ ἀξιώματα μεγάλα καὶ, ἐν περιπτώσει, τὸ βασιλικὸν αὐτὸ διὰ τὸ θεατρικὸν μέρος τῆς πολιτειακῆς μηχανῆς, δύναται νὰ ἀγαπᾷ τὴν ρητορικὴν τῶν μεγάλων τοῦ λαοῦ συναθροίσεων καὶ συγχρόνως νὰ ἐπιβάλλῃ τὸν πρακτικὸν εἰς τοὺς θεμελιώδεις αὐτῆς θεσμοὺς σεβασμόν.

Ἡ τάσις οὕτω τῶν περιουσιῶν πρὸς τὴν οικονομικὴν μεσότητα εἶναι σημαντικώτατον πολιτειακὸν σύμπτωμα. Ὁ κανὼν εἶναι ὅτι ἅμα τεθῆ ἐκ μέσου τὸ δικαίωμα τῆς βίας τῶν θλίγων ἢ τῶν πολλῶν, τῶν ἱστορικῶν προλήψεων ἢ τῶν ἀνθρωπίνων ἐκμεταλλεύσεων, αἱ περιουσίαι ἀποκλίνουσιν πρὸς τὴν ἐπιθυμητὴν μεσότητα. Ἀρκεῖ μόνη ἡ ἰσότης τῆς κληρονομικῆς ἀρχῆς μεταξὺ τῶν ἀπογόνων, ἵνα διαμοιράσῃ τὰ μεγαλείτερα πλούτη, καὶ ἡ ἀτομικὴ δραστηριότης, ἵνα τὰ συγκεντρώῃ βαθμηδόν. Ἐν τῷ μεταξὺ εὐρίσκουσι τὸν τρόπον οἱ μέσοι τῶν εὐτυχῶν καὶ οἱ μέσοι τῶν δραστηρίων, ἵνα σχηματίσωσι τὴν οικονομικὴν δυνάμιν των καὶ δι' αὐτῆς τὴν πολιτικὴν. Ὡστε ἡ Ἀριστοτελικὴ μέση πολιτεία εἶναι ἀναγκαῖον πόρισμα τῆς ὀρθῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως τῶν κοινωνιῶν. Κατὰ τοῦτο τὰ σημεῖα τῶν καιρῶν καὶ τῶν τόπων εἶναι ἀναπόφευκτα εἰς τὸν ἐπιμελῆ ἐρευνητὴν. Ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς Θεῆς Προνοίας δὲν εἶναι ἡ ὑπερπλήρωσις τοῦ ἡμετέρου Πλανήτου ἐξ εὐτυχιστάτων καὶ ἐκ δυστυχιστάτων, ἐξ ἀνθρώπων ἀποπνιγόμενων ἐκ τῆς πολυφαγίας ἢ καταστρεφομένων ἐκ τῆς πείνης. Ἡ οικονομικὴ μεσότης εἶναι τὸ μυστήριον τῆς ἁρμονίας ἐν τῷ βίῳ τῶν τε ἀτόμων καὶ τῶν κοινωνιῶν. Εἶναι ὁ φάρος, πρὸς ὃν αἱ γενεαὶ ἀποβλέπουσιν ἀπ' αἰῶνος, ἵνα ὅτε μὲν ὀδηγῶνται (ὅταν οὗτος φωτίζεται) μέχρι τοῦ λιμένος, ὅτε δὲ συντρίβωνται (ὅταν οὗτος σκοτίζεται) ἐπὶ τῶν ἔξωθεν σκοπέλων τοῦ ἀνοικτοῦ πελάγους.

Τοιοιουτρόπως τὸ κέντρον τῶν ἐθνικῶν τάσεων ἀποτελεῖται ἐκ τῶν μεγάλων τοῦ λαοῦ ἀριθμῶν, τοὺς ὁποίους ἀποτελοῦσιν, οὔτε οἱ πειναλέοι οὔτε οἱ Λούκουλοι, οὔτε οἱ δοῦλοι οὔτε οἱ τύραννοι, ἀλλ' οἱ ἐν τῇ ἀγαθῇ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς οικονομίας ὁδῷ ἀνάπτυσσόμενοι οἰκογενεῖς

άρχαι. Ἐν αὐτοῖς ἐδρεύει ὁ μέγας τῆς κοινωνίας σφυγμός, ὁ κανονίζων τὴν πορείαν τοῦ κοινωνικοῦ αἵματος πρὸς σωτηρίαν καὶ ζωογόνησιν τοῦ ὅλου. Θέλετε νὰ ἀκούσῃτε τὴν φωνὴν του; Ἴδου τί λέγει ὁ Drog (Πολιτικὴ Οἰκονομία βιβλ. Α' κεφ. Β' μετάφρ. Πολυζωίδου). — "Ὅταν, διατρέχων ἐπικράτειάν τινα, βλέπῃς κατοικίας ἀθλίας, εἰς τὰς ὁποίας ὁ ἀῆρ καὶ τὸ φῶς μόλις διὰ στενῶν ὀπῶν εἰσδύουσι καὶ αἱ ὁποῖαι δὲν περιέχουσιν, εἰμὴ ἐπιπλα κακοσκεύαστα καὶ μηδαμινά· ὅταν εἰς τὰς πόλεις καθὼς καὶ εἰς τὰ χωρία ἀπαντᾷ πολλοὺς ἀνθρώπους κακοενδεδυμένους καὶ μετὰ δυσκολίας δυναμένους νὰ ἀπολαμβάνωσι τὴν ἀναγκαίαν καθημεροῦσιον ζωοτροφίαν των, εἰπέ, ἐὰν καὶ ἤθελες μάθει ὅτι εἰς ἐκάστην ἐπαρχίαν ὑπάρχουσιν οἰκογένειαι πλούσιαι, εἰπέ ἀδιστακτως, ὅτι ἡ ἐπικράτεια αὕτη εἶναι πτωχὴ καὶ δυστυχὴς. "Ὅταν τοῦναντίον μεταβαίνων εἰς ἄλλην ἐπικράτειαν, εὐρῆς κατοικίας ἀρκετὰ εὐρυχώρους καὶ καλῶς κατεσκευασμένας, ὅπου ἡ τροφή καὶ τὰ ἐνδύματα τῶν γεωργῶν τῶν ἐργατῶν κτλ. μαρτυροῦσιν ὅτι οὗτοι κερδαίνουσι εὐκόλως τὰ πρὸς τὸν βίον ἐπιτήδεια, μὴν ἐρευνᾷς, ἂν ὁ τόπος εἶναι πλούσιος, ἐπειδὴ καὶ ἔχεις τῆς πλουσιότητός του ἀπόδειξιν ψηλαφητήν.

ΕΠΙΔΗΜΙΑΙ ΚΑΙ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ.

Ἡ ἐπιρροή τῶν ἐπιδημιῶν ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ δύναται νὰ μελετηθῇ κατὰ τὰς διαφόρους ὀψεις τῆς οἰκονομικῆς τούτου ζωῆς. Ἐν ὀπισθοδρομικαῖς ἐποχαῖς καὶ χώραις ἡ μάστιξ τοῦ κακοῦ ἐργάζεται δραστηριώτερον. "Ὅσω δὲ προβαίνει ἡ ἀνθρωπότης, τόσω ἐξασφαλίζεται πλειότερον κατὰ τῶν περικυκλούντων αὐτὴν κινδύνων.

"Ὅταν κατὰ τὸ 1789 ἡ εὐφλογία ἐπεσκέφθη τὴν παρὰ τὸν Hudson ἀγρίαν ἔτι Ἀμερικὴν, συνέτριψε τοὺς μικροὺς

ταύτης λαοὺς εἰς βαθμὸν ἀπίστευτον. Δὲν ἀπέμεινε ψυχὴ ζῶσα ἐν ταῖς ἄλλοτε μᾶλλον κατωχημέναις ἀκταῖς αὐτῆς· οὐδὲν ἴχνος ἀνθρώπινον ἐφαίνετο ἐπὶ τῆς ἀμμου. Εἶχον πράγματι ἀφήσει τοὺς νεκροὺς, ἵνα θάψωσι τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς. Τὰ κοιτώματα τῶν βράχων ἦσαν πλήρη ἐκ σωμάτων σηπομένων, πολλαχοῦ δὲ οἱ δρόμοι ἦσαν κεκαλυμένοι ἐκ σκελετῶν. Τοιοῦτοτρόπως ἐκ τῆς φυλῆς Co-le-be ἀπέμειναν μόνον 3 ἄτομα, τὰ ὁποῖα ἵνα φύγῃσι τὸν θάνατον ἠνώθημετ' ἄλλης φυλῆς. Καὶ κατὰ τὰ παράλια δὲ τῆς βορειοδυτικῆς Ἀμερικῆς ἐπὶ ἐκτάσεως 150 μιλίων, ὁ Vancouver μόλις ἀπῆντησεν 150 ἀνθρώπους, εὐρῶν πολλὰ χωρία ἔρημα καὶ πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας ὅσα καὶ κρανία ἀνθρώπινα διεσκορπισμένα τῆδε κάκεισε (Malthus Δοκίμιον περὶ Πληθυσμοῦ Α'. 3).

Ὁ βιωτικὸς ὀργανισμὸς τοιούτων ἐποχῶν συντρέχει τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐπιδημικὴν καταστροφὴν. Τελεία ἀπουσία πάσης προνοίας ἐκ τῆς ἀτομικῆς ἢ ἐθνικῆς ὑγιεινῆς. Μόνῃ ἢ κατοικία δύναται νὰ δώσῃ ἀμυδρὰν ἰδέαν περὶ τῆς βαρβαρικῆς διαίτης. Διότι ὅπου μὲν αἱ οἰκογένειαι ζῶσι κατὰ μόνας, ἔχουσι καλύβας μικροτάτας, ἀθλιεστάτας ἀνευ θυρίδων καὶ μετὰ εἰσόδου τόσω ταπεινῆς, ὥστε, ὅπως εἰσέλθῃ τις, πρέπει νὰ μεταβληθῇ εἰς ἔρπετόν. Ἐν τοιαύταις κατοικίαις σωρεύει ἡ ἐπιδημία τοὺς ἀσθενεῖς τῆς, ἵνα τοὺς θερίσῃ βεβαιότερον. "Ὅπου δὲ ἐπικρατεῖ τὸ σύστημα τῆς συγκατοικήσεως πολλῶν οἰκογενειῶν, τὰ ἀποτελέσματα εἶναι οὐχ ἥττον φθοροποιά. Ὁ Meares περιγράφει τοιαύτην οἰκίαν ἀνήκουσαν εἰς ἀρχηγόν, ἐν τῇ ὁποίᾳ 800 ἄτομα διέμενον, ἔτρωγον καὶ ἐκοιμῶντο. Οὐδὲν δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὴν ἀκαθαρσίαν τῶν κατοικιῶν τούτων. Οὐδεμίαν ἀγρίου θηρίου φωλεὰ περιέχει τοσαύτην δυσωδίαν. Ἐκαστος οὕτως ἐννοεῖ ὁποίας καταστροφῆς ἐξασκεῖ ἡ ἐπιδημία ἐπὶ τοιούτων ἀνθρωπίνων συσσωρεύσεων.

Ὅποια διαφορὰ πρὸς τὰ φαινόμενα ἐτέρων προωδευμένων ἐποχῶν! Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ μέσου ὄρου τῆς ζωῆς, τὸ μέγιστον αὐτὸ ἀνθρωπολογικὸν κατόρθωμα τῆς νεωτέρας

τῶν κοινωνιῶν οἰκονομίας, εἶναι πόρισμα διαφορῶν ὄρων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ καταστολή τῆς ἐπιδημικῆς δραστηριότητος δὲν ἀποτελεῖ τὴν μικροτέραν αἰτίαν. Ἐνῶ τὸ μαυροθανάτικόν τοῦ 14ου αἰῶνος ἀφῆρσε κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Sismondi τὰ $\frac{2}{3}$ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πληθυσμοῦ, ἐνῶ κατὰ τὸν Pottly ἐν τῷ δευτέρῳ ἡμίσει τοῦ 17ου αἰῶνος ἡ πανώλης ἀνεφαίνετο ἐν Λονδίῳ κατὰ εἰκοσαετίαν, ἀρπάζουσα ἐκάστοτε τὸ πέμπτον τοῦ πληθυσμοῦ αὐτοῦ, ἡ ὑγιεινὴ ἀποκατάστασις τῶν ἐπομένων αἰῶνων παριστᾷ τὴν ἐξῆς ἀναλογικὴν κλίμακα ἐπὶ τῆς ἐνιαυσίας τοῦ Λονδίνου π. χ. θνησιμότητος μέχρι 1750 μὲν— $\frac{1}{5}$, μέχρι 1800 δὲ— $\frac{1}{3}$ μέχρι 1850 δὲ— $\frac{1}{4}$. Ὑπολογίζεται οὕτως ἐνιαχοῦ ὅτι ἐκ μόνης τῆς δαμαλίδος ὁ μέσος ὄρος τῆς ζωῆς ἠὺξήθη κατὰ $3\frac{1}{2}$ ἔτη. Ἐνῶ δὲ ἀπὸ τοῦ 1776—1779 τὸ δέκατον τῶν ἐν Λονδίῳ θανάτων (1000 : 102) ἀνήκεν εἰς τὴν εὐφλογίαν, ἀπὸ τοῦ 1830—1836 τὸ μέρος τῆς ἐπιδημίας ταύτης περιωρίσθη εἰς μόνον τὸ τεσσαρακοστὸν (1000 : 25).

Ἐὰν θέσωμεν κατὰ μέρος τὰ πρὸς περιστολήν τῶν ἐπιδημιῶν διάφορα τῆς δημοσίας καὶ ἰδιωτικῆς ὑγιεινῆς μέσα, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρέπει βεβαίως καὶ μάλιστα ἐν τοῖς πρώτοις νὰ κατατάξωμεν τὴν προϊούσαν οἰκονομικὴν τῶν ἐθνῶν πρόοδον, ἐξ ἧς ὁ βίος τακτικώτερος καὶ μετ' αὐτοῦ ἡ δίαιτα ἀποτελεσματικώτερα, φαίνεται ὅτι τὸ ἀνθρώπινον γένος ὑπάκειται εἰς περιοδικὰς τοῦ κακοῦ ἐπισκέψεις, καὶ ὅτι, ἐὰν ἡ καθόλου ἐπιστήμη κατορθώσῃ νὰ φράξῃ μίαν πηγὴν αὐτοῦ, ἡ φύσις τῶν ἐπιγείων δὲν βραδύνει νὰ ἀνοίξῃ ταχέως ἑτέραν. Ἐν τούτοις τὰ μεγάλα κενὰ, τὰ ὁποῖα περιεῖται αὐτῆς δημιουργεῖ ἡ ἐπιδημία, δὲν εἶναι ποτὲ ἀρκετὰ, ἵνα διὰ μέσου αὐτῶν ἐκρρεύσῃ ἡ ἰσχυρὰ τοῦ ἀνθρώπινου γένους ζωὴ. Ὁμοιάζουσι μᾶλλον τὰ κενὰ, τὰ ὁποῖα εἰσάγει ἐν ταῖς φυτεῖαις τοῦ ὀκηπουρῶς, ἵνα καταστήσῃ γονιμώτερα καὶ εὐρωστότερα ὅσα τῶν φυτῶν σέβηται ἢ σιδηρὰ ἀξίνη του. Εἶναι δὲ τοιαύτη ἡ ἔντασις τοῦ φυσικοῦ νόμου, καθ' ἣν πολλαπλασιάζεται τὸ ἀνθρώπινον γένος, ὥστε, καθὼς παρατηρεῖ ὁ J. B. Say (Πολιτ. Οἰκονομία μερ. 6, κεφ. 1),

καὶ ἐν μόνον νέον ἀνδρόγυνον ἀν ἐσώζετο ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὴν φοβεράν πανώλην τοῦ 1348, ἠδύνατο μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος νὰ μετρήσῃ εἰς 2 διλιούνια τοὺς ἀπογόνους του.

Ἀνεξαρτήτως τῆς ἰδέας τοῦ Short ὅτι ἡ ἐπιδημία προτιμᾷ τοὺς ἀσθενεστέρους μεταξὺ τῶν θνητῶν καὶ ὅτι ἐπομένως οἱ ὑγιέστεροι χρησιμεύουσιν εἰς τὴν περαιτέρω τοῦ ἀνθρώπινου γένους ἀποστολήν, ὁ Malhus ὑποστηρίζει (Δοκίμιον περὶ Πληθυσμοῦ Β 13) ὅτι μετὰ τὴν ἐπιδημίαν ὑπάρχει μείζων τόπος καὶ πλείονα ἐφόδια διὰ τοὺς ἀπομένοντας. Τοιοῦτοτρόπως παρατηρήθη πάντοτε ἰσχυρωτάτη ἡ τάσις τοῦ ἀνθρώπινου γένους εἰς πολλαπλασιασμόν εὐθὺς ἅμα παρέρχεται ἡ ἐπιδημία. Κατὰ τὰ ἔτη 1709 καὶ 1710 τρομερὰ πανώλης εἶχεν ἀφαιρέσει τὸ τρίτον περίπου τοῦ Πρωσικοῦ πληθυσμοῦ, ἠδύνατο δέ τις νὰ περιμένῃ ὅτι κατὰ τὸ μετὰ τὴν πανώλην ἔτος ἔπρεπε τὰ περισωθέντα δύο τρίτα τῶν κατοίκων τῆς χώρας νὰ δημιουργήσωσιν ὀλιγώτερα τέκνα τῶν ὅσα παρεῖξεν ὀλόκληρος ὁ πληθυσμὸς πρὸ τῆς ἐπιδημίας. Συνέβη ὅμως τὸ ἐναντίον. Διότι τὸ μὲν πρὸ τῆς πανώλους ἔτος περιέλαβεν 26 000 γεννήσεις, τὸ δὲ μετ' αὐτὴν 32 000! ἠδύνατο τοῦλάχιστον νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι ἡ ἀποθάρρυνσις καὶ τὸ πένθος τῶν ἐκ τοῦ λοιμοῦ συμφορῶν θὰ ἐπέφερον ἐλάττωσιν εἰς τοὺς γάμους. Ἀπ' ἐναντίας. Διότι ἀπὸ 6 000 γάμων τοῦ 1708, τὸ ἐπόμενον τῆς πανώλους ἔτος ἐτελέσθησαν 12 000! Συγχρόνως ἡ ἐνιαύσιος θνησιμότης ἀπὸ 16 000 πρὸ τῆς πανώλους κατέπεσεν εἰς 10 000 μετ' αὐτὴν. ἡ δὲ ἀναλογία τῶν γεννήσεων πρὸς τοὺς θανάτους, 320 : 100, ὑπερέβη τότε ἐν Πρωσίᾳ τὴν πρόοδον καὶ αὐτῆς τῆς εὐρωστοτάτης ἐν τῇ ἀνθρωπογενεῖα μεγάλῃς Ἀμερικανικῆς δημοκρατίας.

Ἐν γένει ἡ ἀποστολὴ τῶν μεγάλων ἐπιδημιῶν δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ὑπὸ δύο ὄψεις: ἀφ' ἑνὸς μὲν ὡς τιμωρία, τὴν ὁποίαν ἡ μεγάλη δικαιοσύνη τῆς φύσεως ἐπιβάλλει κατὰ τῶν ἀπροσέκτως ἀναπτυσσομένων ἀνθρώπινων πληθυσμῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὡς σταθμὸς, ἐξ οὗ τὸ ἀνθρώπινον γένος

ἀντλεῖ νέας δυνάμεις. Πρὸς ἀμφοτέρας τὰς ἐπόψεις ταύτας ἀξιοπαρατήρητος εἶναι ἡ μεταξὺ ὀλοκλήρου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ὑφισταμένη ἀλληλεγγύη. Κατ' ἀρχὰς ἡ ἐπιδημία συντρίβει τοὺς ἀτυχέστερον τοποθετημένους, ἀκολούθως μεταβαίνει καὶ πρὸς τοὺς εὐτυχέστερους· ἐτέρωθεν δὲ χρεῖα νὰ παρέλθωσιν οἱ νοσηροὶ πληθυσμοὶ ἵνα τοὺς διαδεχθῶσιν εὐρωστοί. Ἡ ἰδέα τῆς εὐρείας ταύτης μεταξὺ τῶν θνητῶν ἀλληλεγγύης λαμβάνει τὴν κανονικωτέραν αὐτῆς ἀνάπτυξιν ἐν τῇ ἀδιαλείπτῳ προόδῳ, τὴν ὁποίαν ὁ πολιτισμὸς εἰσάγει εἰς ὅλα τὰ στάδια τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως. Τοιοῦτοτρόπως οὐδὲ ἄτομον, οὐδὲ τάξις, οὐδὲ φυλὴ δύναται νὰ ὀχυρωθῇ ὀπισθεν Σινικοῦ τείχους. Ἄλλ' ὀφείλει ἕκαστος νὰ συντρέξῃ εἰς τὴν τοῦ ὅλου βελτίωσιν, ἂν πρόκειται νὰ ἀπολαύσῃ τὸ ἴδιον (ὑγεία, ἐλευθερία, περιουσία ἢ ὅ,τι ἄλλο) ἐν ἀσφαλείᾳ.

Ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς μεγάλης ταύτης ἀρχῆς ὁ Χριστιανικὸς κόσμος ἐπέδρασε μέχρι τοιοῦτου βαθμοῦ ἐπὶ τοῦ Μωαμεθανικοῦ, ὥστε, ἐνῶ ἄλλοτε κατ' ἔτος μὲν ἡ πανώλης ἐπεσκέπτετο τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν, κατὰ τετραετίαν δὲ τὸ Χαλέπ καὶ τὴν Τρίπολιν, σήμερον μόλις σώζεται εἰς τὰς ἀναμνήσεις τῆς προηγουμένης γενεᾶς. Ἡ ἐπὶ τῆς δημοσίας ὑγείας εἰμαρμένη τοῦ Κοραίου ὑπεχώρησεν οὕτω καθ' ὀλοκλήριαν ἐνώπιον πλήρους συστήματος καθ' ὀλοκλήριαν, τὸ ὁποῖον, βελτιούμενον καθ' ἕκαστην ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ, ὑπόσχεται ἀρίστους καρποὺς ὑπὲρ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς πρὸς ἡμᾶς Ἀνατολῆς. Ἡ φοβερά τῆς χολέρας μάστιξ, ἡ τοσαύτας καταστροφὰς ἐπενεγκούσα ἐπὶ τῶν νεωτέρων ἐθνῶν, δὲν ἔχει ἀνταγωνιστὴν ἰσχυρότερον τῆς ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἐποχῇ δραστηρίως ἐνεργουμένης κοινωνικῆς ἀναδιοργανώσεως ὑπὸ τὴν μεγάλην πάντοτε τῆς ἐθνικῆς ἀλληλεγγύης σημαίαν. Ἐρρέθη ὅτι ἡ ταχύτης τῆς νῦν συγκοινωνίας βοήθει τὴν διάδοσιν τῶν μiasματικῶν νόσων· ἐν τούτοις μεταφέρει αὕτη συγχρόνως καὶ ἐκ μακροτέρας χειρὸς τὴν φωτεινὴν λαμπάδα καὶ τὸν ἰσχυρὸν βραχίονα τῆς ἐπιστήμονικῆς ἀληθείας, οὐχι

ὑπὸ τὴν ἐποψιν μόνον τῆς Θεραπείας, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς ἀποσοφίσεως τοῦ κακοῦ, ἥτις εἶναι κατὰ πολὺ μείζον κατόρθωμα. Ὅταν ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀνθρώπων ἐνεργῆται μετὰ συνέσεως, οἷα ἀρμόζει εἰς τὴν ὑψηλὴν σφαῖραν τῆς οἰκογενείας, ἐλαττοῦται δὲ οὕτως ἡ ποσότης τῶν θυμάτων, τὰ ὁποῖα ἡ ἐπιδημία ἀφαιρεῖ ἐκ τῆς πτωχείας, τῆς στέρησεως καὶ τῆς δυσωδίας· ὅταν ἡ βελτίωσις τῶν κλιμάτων καὶ τῶν ἠθῶν συμβαδίζῃ εἰς κατάρτισιν πληθυσμῶν ὑγιῶν καὶ ἐγκρατῶν· ὅταν αἱ δεισιδαιμονίαι τοῦ σκότους ἐξαφανισθῶσι διὰ τῆς ἀδελφικῆς τῶν λαῶν ἀλληλοδιδασκαλίας εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ λούωνται π. χ. τὰ φανατικὰ πλήθη ἐν τῇ κόνῃ τῶν τεθνεώτων καὶ τοῖς τῶν ζώντων μιάσμασιν, ὡς συμβαίνει ἐν Ἰνδικῇ, κυρία τῆς χολέρας ἐστὶν (1)· ὅταν ἡ καθαριότης τῆς ψυχῆς

(1) α Ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς ἐν ἔτει 1873 ἐπισκεφθείσης τὴν Εὐρώπην χολέρας χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου 1867, ὅτε ἡ ἐπιδημία ἐξερράγη ἐν Ἰνδικῇ ἐκ τῆς ἐν Χουρδουάρ συρροῆς τῶν προσκυνητῶν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰς τὰς τελετὰς ταύτας συρρέοντων δύναται τῷ ὄντι νὰ κινήσῃ τὴν ζήλοτυπίαν τῶν ἐπ' ἐσχάτων ἐν Γαλλίᾳ προσκυνητῶν τοῦ καθολικισμοῦ, διότι οἱ ἐν Χουρδουάρ προσκυνηταὶ ἀνῆρχοντο εἰς τρεῖς ἑκατομμύρια.

Κατὰ τὸν ἰατρὸν Ε. Βλάνκ οἱ προσκυνηταὶ ἤρχισαν ἐρχόμενοι περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἀπριλίου, ἐτοποθετήθησαν δὲ ἐν ὑπαίθρῳ εἰς τὰς ἀφορισθείσας αὐτοῖς θέσεις· τὴν 3 Ἀπριλίου εἶχεν ἀρχίσει ἡ πανήγυρις ἡ ἀποτελοῦσα μέρος τῆς τελετῆς τῆς προσκυνήσεως. Ποταμὸς ἀπέραντος ἀνθρώπων ἐξστεινέτο μέχρι τῶν πεδιάδων καὶ ἐξογκοῦτο μέχρι τοῦ ὄροπεδίου τοῦ Χουρδουάρ, περιμένων τὴν ὥραν τοῦ ἱεροῦ λουτροῦ, ἣν εἶχον ὀρίσει οἱ ἱερεῖς εἰς τὴν μεσημβρίαν τῆς 12 Ἀπριλίου. Τὴν νύκτα τῆς 11 Ἀπριλίου πρὸς τὴν 12 βροχὴ ραγδαία κατέβρεξε μέχρι τῶν κοκκάλων τὸ ἀπειρον ἐκεῖνο καὶ κατὰ μέρος ἀστεγονὸν πλῆθος. Ἡ ὑετώδης αὕτη βροχὴ, διαρκέσασα δι' ὅλης τῆς νυκτὸς καὶ τῆς ἐπιούσης ἡμέρας, παρέσυρε βεβαίως εἰς τὸν Γάγγην καὶ ἀνέμιξε μετὰ τῶν ὑδάτων αὐτοῦ ὕλας περιττωμάτων ἐκ τῶν ἀφοδευτηρίων καὶ ἐν γένει ἐκ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς.

Ὁ ἰατρὸς Κουτκλίφφε περιγράφει ὡς ἐξῆς τὰ κατὰ τὴν 12 Ἀπρι-

καὶ τοῦ σώματος δὲν εἶναι θέμα ἠθικολογικόν, ἀλλὰ πρακτικόν τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ἔργον διὰ τῆς βελτιώσεως τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως τῆς πόλεως, τοῦ χωρίου καὶ τῶν κατοίκων αὐτῶν (τελικόν τῆς ἀστυνομικῆς καὶ ἀγρονομικῆς ἀναπτύξεως μέλλον). τότε δύναται ἡ πρόοδος τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τὴν φοβερὰν τῶν χρόνων ἡμῶν ἐπιδημίαν νὰ ρίψῃ, ὅπως καὶ ἑτέρας, εἰς τὸ ἀπώτερον παρελθόν.

Ἄλλ' ὑποθέτω, ὅτι ἔθνος τι ἀκολουθεῖ τὴν ἐναντίαν ὁδόν, ὅτι δὲν ἔχει ἄλλην φιλοδοξίαν εἰμὴ τὴν τῆς ὑπερπληρώ-

λίου συμβάντα. Τὸ ὑπὸ τῶν προσκυνητῶν ἐκλεχθὲν μέρος διὰ τὸ ἱερὸν λουτρὸν ἦν ἐκτάσεως 650 ποδῶν μήκους πρὸς 30 ποδῶν πλάτους, ἀποχωρισθείσης ταύτης διὰ περιφράγματος ἀπὸ τοῦ Γάγγου. Εἰς τὸν στενὸν τοῦτον χώρον ἤρχοντο οἱ προσκυνηταὶ ἐκ τῆς κατασκηνώσεως, συμπιεζόμενοι εἰς πλήθην πεπυκνωμένα, ἀπὸ δὲ τῆς αὐγῆς μέχρι τῆς ἑσπέρας τὸ λουτρὸν ἐπληροῦτο ἀνθρώπων. Τὸ ὕδωρ ἦτο καὶ ἔμεινε κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τεθλασμένον καὶ ρυπαρὸν, τὸ μὲν ἐκ τῆς τέφρας τῶν τεθνεώτων τῆς κομισθείσης ὑπὸ τῶν συγγενῶν ὅπως κατατεθῆ εἰς τὰ θαλάσσια ὕδατα, τὸ δὲ ἐκ τῆς πλύσεως τῶν φορεμάτων καὶ τῶν σωμάτων τῶν λουομένων. Τὸ ἐν τοῖς προκειμένοις ἱεροῖς ὕδασι λουτρὸν συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι ὁ προσκυνητὴς καταδύεται τρίς ἐντελῶς εἰς τὸ ὕδωρ, ἐνίοτε καὶ πλείοτερον, ἀλλ' οὐδέποτε ὀλιγώτερον, πίνει δὲ καὶ ἐκ τοῦ ἱεροῦ ὕδατος, ἀπαγγέλλων τὰς προσευχὰς του. Ἡ πόσις οὐδέποτε παραλείπεται· ὅταν δὲ συλλοοῦνται πλείονα μέλη τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, ἕκαστος προσφέρει διὰ τῆς χειρὸς ὕδωρ εἰς τὸν συγγενῆ του πρὸς πόσιν.

Περὶ τὸ ἑσπέρας τῆς ἐπιούσης (13 Ἀπριλίου) προσῆλθον εἰς τὸ νοσοκομεῖον τοῦ Χουρδουάρ ὀκτώ προσβληθέντες ὑπὸ χολέρας, τὴν δὲ 15 Ἀπριλίου τὸ μέγα πλῆθος διεσπάρη εἰς τὰ μέρη, ὅθεν ἦλθε, καὶ τὸ τῆς κατασκηνώσεως μέρος ἔμεινε ἔρημον, ὡς εἶναι συνήθως.

Ὁ ἰατρὸς Μυρράϋ συνέταξεν ἐκθεσιν λεπτομερῆ τῶν μετὰ ταῦτα συμβάντων. Οἱ προσκυνηταὶ διασπαρέντες ἐκόμισαν μεθ' ἑαυτῶν, πανταχοῦ ὅπου ἐπῆγον, τὴν χολέραν· αἱ ὁδοὶ καὶ οἱ περὶ ἄγροὶ ἐκαλύπτοντο ὑπὸ χολεριῶντων καὶ πυρῶν, πολλὰ δὲ πτώματα ἐρρίφθησαν εἰς τὰς διόρυγας καὶ τοὺς ποταμούς ἢ καὶ ἐγκατελείποντο ἐπὶ τῶν ὁδῶν. Τὸ νόσημα μετεδόθη εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία

σεως τῶν ὁρίων του ἐξ ἀνθρώπων δυστυχῶν, διὰ τοὺς ὁποίους οὐδεμίαν φροντίδα καὶ πλείστη ἀθλιότης ὑποθέτω, ὅτι τυφλὴ ἐμπειρικὴ ἐξακολουθεῖ διέπουσα τὰς τύχας αὐτοῦ καὶ ὅτι ἡ πολιτικὴ ἐπιστήμη του εἶναι ὀρμαθὸς ἐξωτερικῶν μόνον συμβόλων, στερουμένων ζωοποιῦ νοός.—τότε ἰδοὺ τί λέγει ὁ Malthus ἐν τῇ ἀυστηρότητι τῆς μαθηματικῆς ἐν τῇ Πολιτικῇ Οἰκονομίᾳ γλώσσης του. «Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἐπιδημιῶν παρατηρεῖται ἄνευ σχεδὸν ἐξαιρέσεων, ὅτι ὁ μείζων ἀριθμὸς τῶν θυμάτων χορηγεῖται ὑπὸ τῶν ἐν-

δι' ὧν διῆλθον οἱ προσκυνηταί, οἵτινες οὕτω διέδωκαν αὐτὸ κατὰ πᾶσαν τὴν πορείαν των ἀπὸ τοῦ Χουρδουάρ μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Ἰνδικῆς. Ἐκεῖθεν διεδόθη εἰς τὴν ἀνάτολικὴν, ἔπειτα εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ρωσίαν, τὴν Γερμανίαν, τὴν Ἰταλίαν τὴν Σουηδίαν καὶ τὴν Ἀμερικὴν.

Τὰ γεγονότα τὰ ἀποτελοῦντα τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιδημίας φαίνονται σαφῶς ἀποδεικνύοντα, ὅτι τὸ νόσημα προέρχεται ἐκ τῆς πόσεως ἀκαθάρτου ὕδατος περιέχοντος τὸ χολερικὸν δηλητήριον. Οἱ προσκυνηταὶ τοῦ Χουρδουάρ ἦλθον τῶντι ἐκ διαφόρων χωρῶν, εἰς ὧν τινὰς ὑπῆρχον μεμονωμένα κρούσματα χολέρας, ἀλλ' ἡ ἐπιδημία δὲν ἀνεπτύχθη ἢ ἀφοῦ οἱ προσκυνηταὶ ἐβράχησαν, ἐλούσθησαν καὶ ἔπιον πάντες (τρία ἑκατομμύρια ἀνθρώπων) ἐκ τοῦ ὕδατος τοῦ μολυνθέντος διὰ τῶν ὀργανικῶν οὐσιῶν τῶν ἀποσταλαχθεισῶν ἐντὸς τοῦ ὀρησκευτικοῦ λουτροῦ καθ' ὅλην τὴν διάρκειάν του. Ἐβεβαιώθη δὲ καὶ ἤδη, ὡς καὶ πάντοτε, ὅτι ἡ ἐπιδημία διαδίδεται διὰ τῆς μεταθέσεως ἀνθρωπίνων πληθυσμῶν. Ἐπιδημία χολέρας καὶ πανηγύρεις προσκυνητῶν εἰσι πάντοτε συσχετικοὶ ὄροι· οὕτω καὶ ἡ ἐπιδημία τοῦ 1865 ἐκομίσθη εἰς Αἴγυπτον καὶ ἐκεῖθεν εἰς τοὺς λιμένας τῆς μεσημβρινῆς Εὐρώπης διὰ τῶν προσκυνητῶν τῆς Μέκκας.— Νῦν δὲ ἀπεδείχθη ὅτι ἡ χολέρα μεταδίδεται ἀπὸ ἀνθρώπου εἰς ἀνθρώπον, καὶ ὅτι τὸ δηλητήριον ἐνυπάρχει κυρίως εἰς τὰς ὕλας τῶν περιττωμάτων καὶ τῶν ἐμετῶν τῶν χολεριῶντων, ὁ δὲ ἀγωγὸς τῆς μεταδόσεως ταύτης εἶναι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τὸ πόσιμον ὕδωρ. Ἡ ἀλήθεια αὕτη ἀποδεικνύεται ὑπὸ ἀναρίθμων παραδειγμάτων, ἀναφερομένων ὑπὸ Ἀγγλῶν ἰατρῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων πιστοποιεῖται οὕτως ἡ ἐπιδημία, ἢ προελθοῦσα ἐκ τῆς ἀντλίας

δεεστέρων τάξεων τοῦ λαοῦ, τῶν κακῶς τρεφομένων καὶ ἐν κατοικίαις μικραῖς καὶ ρυπαραῖς συσσωρευομένων. Πῶς ἠδύνατο ἡ φύσις νὰ ὀμιλήσῃ καθαρώτερον, ὅπως διδάξῃ ἡμᾶς, ὅτι παραβιάζομεν ἕνα τῶν νόμων τῆς, ὅταν πολλαπλασιάζομεν τοὺς ἀνθρώπους πέραν τῶν εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν μέσων τῆς ζωῆς; Ἡ φύσις διεκήρυξε τὸν νόμον τοῦτον ἀκριβῶς ὅπως καὶ τὸν κατὰ τῆς ἀκρατείας, δεικνύουσα ἡμῖν τὰ δυστυχήματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐκτιθέμεθα, παραδιδόμενοι εἰς τὰς ὁρμὰς ἡμῶν ἀνευ χαλινού. Ἐὰν τὸ τρώγειν

τῆς ὁδοῦ Broadstreet ἐν Λονδίῳ. Ἀποθανόντος παιδίου τινος ἐκ χολέρας, τὸ ἐκ τῆς πλύσεως τῶν φορεμάτων αὐτοῦ ὕδωρ ἐρρίφθη εἰς τὴν γῆν πλησίον φρέατος· τὰ βροχινὰ ὕδατα ἔσυρον αὐτὸ δι' ἀποσταλάξεως εἰς τὸ φρέαρ, οὗ τὸ ὕδωρ ἀπέβη πηγὴ χολέρας διὰ πάντας τοὺς γείτονας τοὺς πίνοντας ἐξ αὐτοῦ. Κυρία τις, κατοικοῦσα τὸ **Kampstead** καὶ λαμβάνουσα καθ' ἐκάστην μίαν φιάλην τοῦ ὕδατος τούτου, προτιμῶσα αὐτὸ παντὸς ἄλλου, ἀπέθανεν ὡσαύτως ἐκ χολέρας.

Ἐν τινι συνοικίᾳ τοῦ μεσημβρινοῦ μέρους τοῦ Λονδίνου δύο ἐταίρῃαι ἐπρομήθευον τὸ ὕδωρ, δίδουσαι ἢ μὲν καθαρὸν, ἢ δὲ ἀκάθαρτον ὕδωρ. Ἡ χολερικὴ καταστροφὴ τῶν ἐκ τοῦ τελευταίου τούτου πινόντων ὑπῆρξε τριπλασία σχετικῶς πρὸς τοὺς ἐκ τοῦ καθαροῦ πίνοντας καὶ προσβληθέντας, ἐνῶ οἱ ὅροι τῆς κατοικίας, τῆς τροφῆς καὶ τῆς ἀνέσεως ἦσαν ἐντελῶς οἱ αὐτοὶ ὡς πρὸς πάντας.

Ἐν τῇ ἐπιδημίᾳ τῆς Ἰνδικῆς, τῇ λαβούσῃ τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἐκ τοῦ Χουρδουὰρ, παρατηρήθη ὅτι αὕτη διεδόθη εἰς τὰ πέριξ τὴν ἐπιούσαν τῆς εἰς τὰ γειτνιαζόντα ὑδροστάσια μεταδόσεως τοῦ δηλητηρίου· ὅτε τούτέστιν ἡ προσκυνητὴς τις ἐλούσθη εἰς τὸ ὑδροστάσιον καὶ διέμεινε τὴν ἡμέραν παρὰ ταῖς ὄχθαις αὐτοῦ, ἢ ἐπλύθησαν ἐν αὐτῷ φορέματα ἀνθρώπου ἀποθανόντος ἐκ χολέρας.

Καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν δὲ ἐν Γαλλίᾳ χολέραν ἐπιστοποιήθησαν ἀνάλογα γεγονότα. Αἱ κοινότητες αἱ κείμεναι παρὰ ταῖς ὄχθαις τοῦ Σηκουάνα πρὸς τὰ ταπεινότερα τῶν Παρισίων μέρη ἔπαθον ἀσυγκρίτως πλειότερον ἢ αἱ κείμεναι ἐπὶ ὑψηλοτέρου ἐδάφους.»

(Ἐξ ἀνεκδότων σημειώσεων διακεκριμένου Ἑλλήνου λογιου πρὸ ὀλίγων μηνῶν ἐν Παρισίοις γράψαντος).

καὶ τὸ πίνειν εἶναι νόμοι τῆς φύσεως, νόμος τῆς φύσεως εἶναι ἐπίσης καὶ ἡ ἐκ τῆς καταχρήσεως αὐτῶν ἐπιβλαβὴς συνέπεια.

Τοιαῦται εἶναι αἱ ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ ἀποκαλύψεις τῆς ἐπιστήμης. Ἐκ τοῦ ὅτι ἡ ἀνθρωπότης εἶναι κυρία νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν καλὴν ἢ τὴν κακὴν ὁδόν, δὲν ἔπεται ὅτι οἱ νόμοι τῆς φύσεως ἐργάζονται διὰ τοῦτο ἥττον δραστηρίως. Φεῦ! Ἡ μὲν ἀσθένεια καὶ ὁ θάνατος εἶναι ἡ τελευταία φωνὴ αὐτῶν, ἡ δὲ ἐπιδημία ἢ συλλήβδην ἐκτέλεσις των. Οὕτως ἀληθεύει πάντοτε, ὅτι «ἔφαγον πατέρες καὶ ἡμῶδιασαν τέκνα μέχρις ἐβδόμης γενεᾶς.»

ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΚΛΟΓΕΙΣ.

Τὸ σῶμα τῶν ἐκλογέων ἀποτελεῖ ἐντὸς χώρας ἐλευθέρως τὴν μεγάλην τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας δύναμιν. Ἐμπνέεται μὲν αὕτη ὑπὸ ὄλων τῶν τάξεων καὶ ὑπὸ ὄλων τῶν ἰδεῶν τῆς κοινωνίας, ἀσχεῖται ὅμως ἰδιαιτέρως διὰ τῶν ἀτόμων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα κρατοῦσι τὴν λευκὴν ἢ τὴν μέλαιναν ψῆφον, καθ' ἣν στιγμὴν πρόκειται νὰ καταρτισθῇ τὸ ὑπέρτατον συνέδριον τῶν πολιτικῶν τοῦ ἔθνους ὀδηγῶν (Βουλὴ). Τοιοῦτοτρόπως αἱ ἐντὸς τοῦ ἐκλογικοῦ συλλόγου κυκλοφοροῦσαι ἀρχαὶ ἐνσαρκοῦνται ἐν τῷ προσώπῳ τῶν ἐκλεγομένων ἀντιπροσώπων διὰ τοῦ φυσικοῦ τῶν κοινωνικῶν συμφερόντων μηχανισμοῦ. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει δοῦλος ἀνώτερος τοῦ κυρίου αὐτοῦ, ἵνα μελετήσῃ τις κατὰ βάθος τὴν πολιτειακὴν δεδομένου ἔθνους ἀποκατάστασιν, πρέπει νὰ ἀναλύσῃ τὸ ἐκλογικὸν σῶμα κατὰ τὰς ἀποτελούσας αὐτὸ κοινωνικὰς τάξεις εἰς ἰδέας καὶ συμφέροντα, ἰδιοκτησίας καὶ ἐπαγγέλματα, προοδευτικὰς καὶ ὀπισθοδρομικὰς τάσεις. Ἐργασία δύσκολος, εἰς ἣν δὲν εἰσῆλθε μὲν ἔτι ἡ Κυβερνητικὴ τῆς Ἑλλάδος Καταστατικὴ, δύναται ὅμως νὰ χρησιμεύσῃ ὡς προοίμιον ἢ μεγάλη σημασία τοῦ ἐπομένου πίνακος, ἐν τῷ ὁποίῳ περιέλαβον τὴν ἐν τῇ τελευταίᾳ πολιτειακῇ ἡμῶν περιόδῳ κίνησιν τοῦ ἐκλογικοῦ τῆς Ἑλλάδος σώματος.

ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΚΑΤΟΙΚΩΝ, ΕΚΛΟΓΕΩΝ ΚΑΙ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ (1865—1873).

Εκλογ. περιφέρειαι	Κάτοικοι του 1870	Εκλογείς του 1873	Ψηφοφορήσαντες κατά τὰ ἔτη				Αριθμὸς ὑποψηφίων κατά τὰ ἔτη	Βου- λουτ.					
			1865	1868	1869	1872							
Ἀττικῆς	76919	15276	7702	7840	7170	9754	9131	25	30	14	20	11	6
Αἰγίνης	6103	1873	900	871	653	951	637	2	4	3	4	2	1
Θήβων	20711	5882	4117	3634	4249	4040	4766	4	3	7	5	6	3
Μεγαρίδος	14949	5221	2736	2902	3495	3881	3800	15	11	6	7	5	2
Δεσφείας	18122	6219	3730	4168	4210	4335	4516	6	5	4	5	7	2
Χαλκίδος	29013	6994	3977	4491	4072	4146	2716	11	9	11	11	5	4
Ν. Ψαρῶν		561	101	264	275	184	184	7	7	6	5	5	2
Καρυστίας	33936	9758	5990	5975	6026	6450	5499	7	9	10	8	8	4
Επιχωρίου	11215	3473	2377	2498	2551	2552	2469	12	8	4	4	5	2
Σταπέλου	8377	3287	1139	1326	1351	1622	1687	7	4	4	3	6	4
Φθιώτιδος	41119	12508	6823	6419	6666	7874	7704	16	20	11	10	8	4
Δαρίδος	20187	7596	3940	3649	4155	3720	2732	11	7	6	6	3	3
Παρνασσίδ.	26747	8559	4962	5215	4077	5492	2571	9	6	6	7	3	3
Λοζορίδος	20368	6429	4080	4189	4097	4934	5012	6	6	5	4	6	2
Μεσολογ.	18997	6133	3544	4033	4441	4705	4812	6	6	4	4	7	2
Βζλτου	14027	4924	2777	2697	2975	3271	3418	7	6	5	4	5	2
Εύρωταίας	33018	10553	5568	5685	5702	6127	4293	12	11	11	10	5	4
Τριχωνίας	14453	4165	2789	2572	2771	3102	3077	5	9	6	4	5	2
Ναυπλ.κτ.	22219	7571	4184	3779	4719	4209	4357	9	8	7	7	6	3

Εκλογ. περιφέρειαι	Κάτοικοι του 1870	Εκλογείς του 1873	Ψηφοφορήσαντες κατά τὰ ἔτη				Αριθμὸς ὑποψηφίων κατά τὰ ἔτη	Βου- λουτ.					
			1865	1868	1869	1872							
Βον. Ἐπιρομ.	18979	5957	3636	3910	3276	4649	3720	11	8	8	8	4	3
Πατρῶν	46527	13635	7855	7904	7619	10135	8078	12	11	12	11	13	5
Αἰγυμλείας	12764	3823	2388	2566	2840	2766	3115	6	6	3	3	4	2
Ἡλείας	39204	16452	* 10177	10103	9263	11421	9921	* 11	12	11	11	10	5
Καλαβρύτ.	51066	14542	7496	8552	8348	8804	8581	11	14	9	10	10	5
Μεντινείας	46174	16197	6564	7528	7479	8375	6958	12	13	10	9	10	4
Κυνουρίας	26733	10190	4059	4427	4475	4337	3802	9	12	8	8	8	5
Μεγαλοπ.	17425	5648	3387	3399	3437	4081	4106	5	7	5	4	6	2
Γορτυνίας	41408	16033	7701	8243	5826	7132	7809	11	12	9	12	12	6
Δακρυδαίμ.	46423	14222	6115	9432	9809	10321	3815	12	16	9	10	12	6
Γυθείου	13957	5529	* 3350	3048	3161	3611	3581	12	9	7	6	6	2
Οἰτύλου	26540	9837	4766	4997	4998	5734	5354	17	14	10	9	8	4
Ἐπ. Αιμακρῆς	18931	5250	3079	3306	3054	2341	3587	5	5	5	2	5	4
Καλαμών	25029	7209	5055	5055	5269	5698	5372	10	10	6	9	7	3
Μεσσηνίας	29529	7837	5333	6272	6328	6927	6167	8	6	8	7	6	3
Πυλίας	20946	6361	3643	4234	3115	4322	4642	5	4	2	10	6	3
Τριφυλίας	29041	8966	* 6468	6105	6004	6984	6709	* 9	11	8	9	8	3
Ὀλυμπίας	25872	8192	5725	6057	6538	4848	6083	9	7	6	6	8	3
Ναυπλίας	15022	5199	5553	2877	3177	3241	2887	7	5	4	6	5	2
Κορινθίας	42803	14830	7814	8895	9261	9773	9845	17	12	12	10	11	5
Ἄργους	22138	7429	4139	4368	3620	4718	4495	7	9	6	7	6	3

* Κατὰ μέσον ὄρον πρὸς τὰ λοιπὰ τῶν ἔτων.

Εκλογ. περιφέρειαι	Κάτοικοι του 1870	Εκλογείς του 1873	1865	1868	1869	1872	1873	Αριθμός υποψηφίων κατά τὰ ἔτη	1865	1866	1868	1869	1872	1873	Βουλευτ. λουτ.
Σπετσών	19919	3284	1131	1329	1275	1242	1234	6	5	5	5	7	6	7	2
Εμιονίδος	17301	3164	1084	1391	1308	1708	1891	5	8	4	7	8	6	5	2
Τύδρας	10637	3981	1064	751	688	1320	880	7	5	5	5	5	5	4	3
Τροιζηνίας	30643	4535	1535	1638	1300	1633	1384	6	7	7	6	6	7	3	2
Κυθήρων	8687	13949	1750	2037	1942	2165	2183	14	4	13	9	12	8	8	4
Σύρου	19674	3588	1783	2066	1898	2482	2273	4	4	7	7	8	5	4	3
Κέας	10784	4335	3386	3944	4058	4154	4276	8	6	12	8	10	10	9	3
Ανδρού	11022	6202	2086	2282	2069	2267	2174	6	6	4	4	6	4	4	2
Μήλου	20582	6827	3044	3333	2190	2820	2670	9	9	6	6	6	6	7	3
Τήνου	21907	8003	4439	4586	4688	4047	4240	8	7	7	6	8	7	6	3
Νάξου	25709	7562	3306	3797	3576	4189	4400	11	11	11	6	6	8	9	3
Θήρας	21754	8093	3761	4234	4048	4706	5016	16	16	17	7	6	9	7	1
Κεφαλληνίας	24983	1642	3610	4927	4342	5439	4366	12	12	8	6	6	9	9	3
Μέσσης	3582	6770	829	864	1000	1018	1010	3	3	2	2	3	4	2	3
Όρους	20892	41805	4194	4716	4823	5178	4579	7	6	6	6	4	4	4	3
Παξών	33358	6334	4993	5607	4830	5749	6013	16	16	17	6	10	13	9	4
Λευκάδος	17377	3624	3085	3671	2331	3907	3380	9	9	9	6	6	15	6	3
Κορινθίας	16774	3972	2692	3064	2443	3389	3529	6	6	10	6	6	7	6	3
Πάλλης	9873	14796	1922	2107	1959	2145	2265	4	4	6	6	4	5	6	2
Σάμης	44557	471231	4392	9853	5451	6837	9502	5	5	10	5	5	5	6	5
Ίθιάκης	1457894	471231	242584	276750	255714	291740	261102	424	548	547	424	442	394	190	5
Ζακύνθου															
Όλον 62															

Ἡ δύναμις τῶν ἀριθμῶν τούτων (1) εἶναι ἀνωτέρα πάσης ἀμφισβητήσεως. Ἐπὶ ὀλικοῦ πληθυσμοῦ 1 457 894 (2) τὸ ἐκλογικὸν σῶμα τῆς Ἑλλάδος περιλαμβάνει 471 231, ἐπομένως τὸ τρίτον σχεδὸν τῶν κατοίκων αὐτῆς ἀσκεῖ τὴν κυριαρχικὴν τοῦ ἔθνους ἐξουσίαν. Ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ 36 469 836 κατοίκων τὸ σῶμα τῶν ἐκλογέων ἀποτελεῖται ἐξ 9 949 000 ἢτοι ἐκ τοῦ τετάρτου σχεδὸν τοῦ ὀλικοῦ πληθυσμοῦ. Πόση διαφορὰ πρὸς τὰ ἐν Ἀγγλίᾳ ἰσχύοντα, καθ' ἃ ἐπὶ πληθυσμοῦ 34 817 108 ὑπελογίσθη τελευταῖον, ὅτι μόλις τὸ εἰκοστὸν δεύτερον (1 470 956) ψηφοφορεῖ κατὰ τὰς βουλευτικὰς ἐκλογάς! Τὸ ζήτημα τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας δύναται λοιπὸν νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐξηγητημένον παρ' ἡμῖν.

Ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς ἐνεργείας, ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς λειτουργοῦντος κανονικῶς τοῦ πολιτεύματος, ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐννεατίᾳ (1865—1873) μόλις περιλαμβάνονται δύο βουλευτικαὶ περιόδοι (ἄρθρ. 69 τοῦ Συντάγματος), ἀφ' ἐτέρου ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ πεντάκις προσεκλήθη τὸ ἐκλογικὸν σῶμα ἐνώπιον τῆς βουλευτικῆς κάλπης. Σημεῖον ἢ ὅτι αἱ ἀποφάσεις αὐτοῦ δὲν εἶναι ἱκανῶς σαφεῖς καὶ ὀριστικαί, ἢ ὅτι ὁ πολιτικὸς ἡμῶν βίος εὐρίσκειται ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς ταπεινῆς ἐκείνης τῶν δικαστικῶν ἀγῶνων τακτικῆς, ἣτις διὰ τῶν ἀδιακόπων ἀναβολῶν στρεψοδικεῖ ἐπὶ τοῦ ἀποτελέσματος. Ὅθεν ὅπως ἐν τῇ δικαστικῇ οὕτω καὶ ἐν τῇ πολιτικῇ ὑπὲρ τῶν ἀγρύπνων τὰ δίκαια. Κατὰ τοῦτο διδακτικώτατα εἶναι τὰ ἐξῆς πορίσματα τῆς ἀγρυπνίας τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος, διότι κατὰ τὴν πρώτην πρόσκλησιν προσήλθον 242 584 ψηφοφόροι, κατὰ τὴν δευτέραν 276 750, κατὰ τὴν τρίτην 255 714, κατὰ τὴν τετάρτην 291 740 καὶ κατὰ τὴν πέμπτην 261 102. Ἡ μικροτέρα οὕτως ἐντασις τῆς πολιτικῆς ἀγρυπνίας παρατηρεῖται ἐν τῇ πρώτῃ βουλευτικῇ περιόδῳ καὶ ἡ μείζων ἐν τῇ προτελευταίᾳ.

(1) Ἐδαλεισθην αὐτοὺς ἐκ τοῦ ἐν τῷ ὑπουργεῖῳ τῶν Ἐσωτερικῶν ὑπὸ τοῦ τμηματάρχου κ. Βαλαβάνη φιλοτεχνηθέντος βιβλίου Βουλευτικῶν ἐκλογῶν.

(2) Συμπεριλαμβανομένων καὶ 20 868 ἐν τῷ στρατῷ καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ.

“Όσον ἀφορᾷ τοὺς περὶ τῶν ψήφων τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος ἀγωνιζομένους, τὰ πορίσματα περιβάλλονται ἐτέραν ἐπίσης περισπούδαστον σημασίαν, διότι, ἐνῶ κατὰ τὸ 1865 προσήλθον 548 ὑποψήφιοι, κατὰ τὸ 1868 δὲ 547, ὁ ἀριθμὸς οὗτος κατέπεσεν εἰς 424 κατὰ τὸ 1869, ἵνα ἀναβῆ ὅπως οὖν κατὰ τὸ 1872 εἰς 442 καὶ καταπέσῃ κατὰ τὸ 1873 πλειότερον ἔτι εἰς 394. Ἡ μείζων λοιπὸν εἰς ὑποψηφίους ἔντασις συμπίπτει κατὰ τὴν δευτέραν πρόσκλησιν τοῦ 1868 καὶ ἡ ἐλάσσων κατὰ τὴν τελευταίαν.

Πῶς! Ἡ τάξις τῶν ὁδηγῶν τοῦ ἔθνους ἀπεδειλίασεν; Ἡ μήπως ἡ πολιτικὴ τῶν κομμάτων εἰσῆλθεν εἰς κρείττονα πειθαρχίαν; Ἐὰν τὸ πρῶτον, τότε τὸ αὐξανόμενον ρεῦμα τοῦ λαοῦ, ὅπερ μαρτυρεῖ ἡ προϊοῦσα ἔντασις τῶν εἰς τὴν ἐκλογικὴν κάλπην προσερχομένων, κρύπτει ὀλόκληρον μυστήριον, τὸ ὁποῖον θὰ ἐξηγήσωσιν οἱ ἀφεύκτως ὑπὸ τῶν πραγμάτων δημιουργηθησόμενοι νέοι τοῦ λαοῦ ὁδηγοί· δημοκρατικὴ τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος ὄψις. — Ἐὰν τὸ δεύτερον, ἰδοὺ εὐρισκόμεθα εἰς τὰς παραμονὰς πολιτειακῆς κρίσεως, διότι αἱ ἐκλογικαὶ δυνάμεις συγκεντροῦνται κατὰ σκοπὸν εἰς ὀλιγώτερα πρόσωπα· συνταγματικὴ τοῦ προβλήματος ὄψις.

Εἶπον κατὰ σκοπὸν, χωρὶς νὰ ἐνθυμηθῶ ἐκείνους, αἵτινες, ἀμφιβάλλοντες περὶ τῆς ψυχῆς τοῦ ἔθνους, ἀγνοοῦσιν, ὅτι τοῦτο διανοεῖται, καὶ ὅτι ἔχει καὶ πρώτους καὶ δευτέρους διαλογισμούς.

ΔΗΜΟΤΙΚΑΙ ΤΡΑΠΕΖΑΙ.

“Όταν κατὰ τὴν 27 Δεκεμβρίου 1833 ἡ νέα τάξις τῶν πραγμάτων ἐπεχείρησε τὴν εἰς δήμους διαίρεσιν τῆς Ἑλληνικῆς χώρας, εὔρε προϋπάρχουσαν τὴν κοινοτικὴν ζωὴν, καθ’ ἣν ἕκαστον χωρίον εἶχε τοὺς προεστῶτας καὶ

τὴν περιουσίαν αὐτοῦ, ἀποτελοῦν τι αὐτοτελὲς ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῶν τοπικῶν σκοπῶν, τοὺς ὁποίους ὁ νομοθέτης τροποποιῶν, ὅσον ἀφορᾷ τὴν πολιτικὴν, ἠναγκάσθη νὰ σεβασθῆ, ὅσον ἀφορᾷ τὴν οἰκονομικὴν, διότι κατὰ τὸ ἄρθρον 6 τοῦ νόμου «ἐνωθέντων πλειότερων χωρίων εἰς ἓνα δῆμον, ἐπιφυλάττεται εἰς ἕκαστον αὐτῶν ἡ ἰδιοκτησία του, ἡ ἀπόλαυσις τῆς περιουσίας, τὴν ὁποίαν ἤθελε τυχόν ἔχει κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐνώσεως, καὶ ἡ ἰδιαιτέρα ταύτης διαχείρισις.»

Πῶς συνέβη ὥστε ἕκαστη κοινότης νὰ ἔχῃ ἰδίαν περιουσίαν, ἡ ἔρευνα αὕτη διαφεύγει τὰ ὄρια τῆς προκειμένης μελέτης, διὰ τὴν ὁποίαν ἀρκεῖ τὸ γεγονός τῆς ὑπάρξεως κοινοτικῆς περιουσίας, διαμεμοιρασμένης κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον μεταξὺ τῶν διαφόρων τῆς Ἑλλάδος χωρίων. Ὁ σκοπός μου εἶναι νὰ ἀποδείξω, ὅτι ἐὰν μέρος τῆς περιουσίας ταύτης συγκεντρωθῆ καθ’ ἕκαστον δῆμον, καὶ ἐὰν ἡ ἐντεῦθεν ἀποτελεσθησομένη οἰκονομικὴ δύναμις τεθῆ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ τραπεζικοῦ μηχανισμοῦ, θέλει ἐντεῦθεν κατασκευασθῆ διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπικράτειαν, καὶ ἰδίως τὴν ἐξοχικὴν, ἰσχυρότατος μοχλὸς πρὸς περαιτέρω τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας προαγωγὴν.

Βεβαίως θὰ ἦτο πολυμωτάτη ἐπικουρία εἰς τὴν ἰδέαν ταύτην ἡ κατάστρωσις ὅλων τῶν κοινοτικῶν τῆς Ἑλλάδος περιουσιῶν. Νομίζω ὅμως, ὅτι καὶ ἄνευ αὐτῆς δύναται τις νὰ παραδεχθῆ, ὅτι, ἀπαλλοτριουμένης δεδομένης κατηγορίας κοινοτικῶν κτημάτων, δύναται κατὰ μέσον ὅρον νὰ σχηματισθῆ παρ’ ἕκαστω δήμῳ ἡ χρηματικὴ ποσότης 50 χιλ. δραχμῶν. Καὶ ἐὰν δὲ τοσαύτη περιουσία δὲν ὑπάρχῃ διαθέσιμος, δύναται νὰ συμπληρωθῆ τὸ πεντηκονταχιλιόδραχμον τοῦτο, εἴτε διὰ τοῦ συστήματος τῶν νεωτέρων δαγείων, εἴτε διὰ προσκαίρου φόρου.

Τὸ ποσὸν τῶν 50 τούτων χιλ. δραχμῶν θέλει χρησιμεύσει ὡς πρώτη ζύμη δημοτικῶν ἀνά πᾶσαν τὴν χώραν τραπεζῶν, τοσοῦτων κατὰ τὸν ἀριθμὸν, ὅσοι δῆμοι ὑπάρχουσιν ἐν Ἑλλάδι. Φαντάζομαι οὕτω διαμεμοιρασμένην τὴν

πιστωτικὴν δύναμιν τῆς νεωτάτης τραπεζικῆς ζωῆς μεταξὺ πλέον τῶν 360 περιφερειῶν. Μόλις ἡ ἀνάγκη δείξῃ ποῦ τὴν ἐπιβλητικὴν ἐαυτῆς φυσιογνωμίαν, καὶ εὐθὺς ὁ τραπεζικὸς μηχανισμὸς εἶναι πρόχειρος εἰς θεραπείαν. Δὲν ὑπάρχει δεινότερον τραῦμα κατὰ τῆς τοκογλυφίας. "Ὅσοι δὲ νομίζουσιν, ὅτι ἐν μέγα τραπεζικὸν κατὰστημα ἐντὸς ὀλοκλήρου ἐπικρατείας δύναται νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις τῆς πιστωτικῆς κυκλοφορίας, ὑποπίπτουσιν εἰς τὴν πλάνην ἐκείνων, οἵτινες νομίζουσιν, ὅτι εἰς τὰ θερμὰ κλίματα ὁ ἥλιος χρησιμεύει καὶ ἐντὸς τῶν μαγειρείων.

Παρὰ τῆ χρηματικῆ ταύτη προικίζει τῶν δημοτικῶν τραπεζῶν, δι' ἀναλόγου μέρους τῶν κοινοτικῶν ἐν ἐκάστῳ δήμῳ περιουσιῶν, δύναται νὰ συντρέξῃ πρὸς τὸν σκοπὸν, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ ὅσῳ προάγεται ἡ κοινωνία τόσῳ ἀναπτυσσομένη τάσις τῶν ἀνωτέρων τάξεων αὐτῆς πρὸς εὐποιίας καθολικοῦ συμφέροντος, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἡ βαθμηδὸν μόρφωσις σπουδαίου κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ρεύματος χρηματικῶν καταθέσεων ἐν τῷ τραπεζικῷ ταμείῳ. Πρὸς τὴν πρώτην ἔποψιν, ἡ συμμετοχὴ τῶν ἀνωτέρων τάξεων τῆς κοινωνίας ἔχει τί οὐσιωδῶς εὐαγγελικόν. Πρὸς τὴν δευτέραν, θὰ ἐξασκήσῃ μεγάλην ἐπιρροὴν ἢ ἐν γένει ἀνάπτυξις τοῦ λαϊκοῦ συνεταιρισμοῦ. "Ὅταν ἐνθυμηθῶ τὸν ἀπὸ τοῦ 1870 λειτουργοῦντα εἰς τὰ περίχωρα τῶν Ἀθηνῶν πρῶτον τοῦ ἐξοχικοῦ λαοῦ τῆς Ἑλλάδος συνεταιρισμὸν «ἡ Κοινωνία τῆς Κηφισίας» καὶ τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ πρὸς τὴν ἀναγεννωμένην ταύτην κοινότητα, ἐννοῶ τὴν ἐπικουρίαν, ἣτις ἐκ τοῦ μέρους τούτου ἐπιφυλάσσεται εἰς τὰς δημοτικὰς τραπεζάς, αἵτινες πρέπει οὕτω νὰ ἐννοηθῶσιν ὡς ὀμαλή τις μετάβασις ἀπὸ τῶν μικρῶν πιστωτικῶν καθιδρυμάτων πρὸς τὰ μεγάλα κέντρα τῆς τραπεζικῆς πίστεως.

Ἐν τῇ ἰδέᾳ τῶν προτεινομένων δημοτικῶν τραπεζῶν συναντῶνται τосαῦται τοῦ ἔθνους ἀνάγκαι καὶ περιστάσεις, ὥστε ἡ δυσκολία εἶναι εἰς τὴν κατάταξιν μόνον αὐτῶν. Δὲν εἶναι ἀδιάφορον πρᾶγμα ἡ ἰδρυσις τοιούτων πιστωτικῶν καταστημάτων ἐντὸς ὅλων τῶν ἰδιαιτέρων κέντρων τῆς ἐθνικῆς

ζωῆς. Οὐδὲν ὀλιγώτερον, πρόκειται περὶ ἀνακινήσεως τοῦ οἰκονομικοῦ πνεύματος κατὰ τὴν ἰδιαιτέραν φύσιν τῶν ἡμετέρων κοινοτήτων. Ὁ δημοτικὸς οὕτω προορισμὸς δὲν θὰ εἶναι μόνον πολιτικὸς ἀλλὰ καὶ οἰκονομικός. Ἐκαστος δὲ δημότης θὰ ἐλκύηται πρὸς τὴν κοινὴν ὑπόθεσιν οὐ μόνον ἐκ τῶν πολιτικῶν ἐλατηρίων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν οἰκονομικῶν. Ἡ διοικήσις τῶν δημοτικῶν τραπεζῶν εὐρίσκεται εἰς τὴν σπανίαν θέσιν τῆς ὅσον ἐνεστὶν ἀκριβεστέρας γνωριμίας πρὸς τοὺς μεθ' ὧν θὰ συναλλάσσῃται. Ἐντὸς τῶν μεγάλων ἐπιχειρήσεων τὸ μέρος τοῦτο καὶ τὸ τῆς ἐπιβλέψεως τῶν μετόχων ἀποτελοῦσιν ὁμοῦ τὴν πτέρναν τοῦ Ἀχιλλέως. Ἀπ' ἐναντίας ἐν τῇ δημοτικῇ τραπεζῇ ἀποτελεῖ τὴν ἰσχυροτέραν ἔποψιν. Εἶναι τοιοῦτος ὁ κοινοτικὸς βίος, ὥστε οἱ ἄνθρωποι διατελοῦσιν αἰετοῦ ὑπὸ εἶδος τι ἀμοιβαίας ἐπιτηρήσεως, τὸ ὅποιον ἔχει σπουδαιοτάτην ἔννοιαν ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ κοινοῦ συμφέροντος. Δὲν ἀπαιτεῖται εἰμὴ νὰ εἶναι τὸ συμφέρον τοῦτο πεφωτισμένον, ἵνα κατορθώσῃ διὰ τοῦ ἰσχυροῦ τούτου προσωπικοῦ συνδέσμου τὰ μεγαλείτερα ἅμα καὶ ἀσφαλέστερα τῶν ἔργων.

Ἐν τοῖς πρώτοις ἀποτελέσμασι τῶν δημοτικῶν τραπεζῶν πρέπει νὰ σημειωθῇ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἀποταμιευτικοῦ καὶ ἐπιχειρηματικοῦ πνεύματος ἐν ἐκάστῃ περιφερείᾳ. Ὅσον μικρότεραι δυσκολίαι περὶ τὴν προμήθειαν τῶν κεφαλαίων, τόσον τὸ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα δραστηριώτερον. Δὲν πρέπει νὰ μετακινήται ἡμέρας ὀλοκλήρους ὁ ἐπιχειρηματίας, ὅπως συναντήσῃ τὸν κεφαλαιοῦχον. Ἐν γένει ὁ σκοπὸς τῆς ὀριστικῆς προόδου εἶναι ὥστε, ὅπως ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσι μεταξὺ τῶν δύο τούτων δυνάμεων (τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τοῦ κεφαλαίου) οὐδεὶς ὑφίσταται φραγμὸς, οὕτω καὶ ἐν τῇ λοιπῇ χώρᾳ πρέπει νὰ μετριασθῇ κατὰ τὸ ἐφικτὸν ἡ ἀνωμαλία τῶν τοπικῶν περιστάσεων.

Ἡ κατάπτωσις τοῦ τόκου πρέπει νὰ μελετηθῇ ἰδιαιτέρως, διότι αἱ δημοτικαὶ τράπεζαι θὰ ἀποτελέσωσι τὴν βάσιν εὐρείας χειραφετήσεως τῶν ἐνδεεστέρων τῆς κοινωνίας τάξεων ἀπὸ τῆς τοκογλυφικῆς ἐξουσίας κερδοσκόπων τοῦ φοβε-

ρωτέρου είδους. Ἐγνώρισα τοιοῦτον ἐν τῇ κεντρικῇ Πελοποννήσῳ, ὅστις ἔχων κεφάλαιον 3000 δρ. εἰσήγε διὰ τῆς τοκογλυφικῆς μάλιστα τὴν ἐρήμωσιν περίξ τῆς φωλεᾶς του. Ἴνα κρίνη ἕκαστος, ἀρκεῖ νὰ σημειώσω τὸν σ υ γ γ ε ν ι κ ὸ ν τοῦ Κύκλωπος τούτου τόκον, διότι ἐν τῇ μεγαλειτέρᾳ ἐπεικειᾷ ἀνέβαινεν οὗτος εἰς 20 τοῖς $\frac{1}{10}$, χωρὶς νὰ λείψῃ τὸ εἰθισμένον συμπλήρωμα εἰς ζῶα, βούτυρον καὶ ἄλλους καρπούς!

Ἡ διάθεσις τῶν κεφαλαίων τῆς δημοτικῆς τραπεζῆς δύναται νὰ προσαρμοσθῇ κατὰ τὰς ἰδιαιτέρας ἐκάστης περιφερείας ἀνάγκας. Αἱ ναυτικαί, αἱ ποιμενικαί, αἱ γεωργικαί, αἱ χειροτεχνικαί, αἱ ἐμπορικαί διατελοῦσιν ὑπὸ ἰδιαιτέρους οἰκονομικοὺς ὄρους. Κατὰ κανόνα ὅμως δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν αἱ ἐργασίαι τῶν δημοτικῶν τραπεζῶν εἰς προεξοφλήσεις, ὑποθήκας καὶ ἐνέχυρα. Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν ἐν γένει τραπεζικὴν διοίκησιν, δύναται αὕτη νὰ στηριχθῇ ἐπὶ ἰσχυροῦ τινος πολιτικο-οικονομικοῦ κράματος τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας καὶ τῆς ἐμμέσου ἐκλογῆς, μεταξὺ τῶν εὐπορωτέρων μελῶν τῶν ἀποτελουσῶν τὸν δῆμον κοινοτήτων, διὰ τῆς συμμετοχῆς τῶν ἀνωτέρων τῆς κοινωνίας τάξεων (ἐπίτιμα μέλη) καὶ τῶν ἐν τῇ τραπεζῇ κατατιθεμένων τὰ χρήματα των (νεωτερισμὸς πλήρης μέλλοντος).

Τὰ κέρδη τῶν δημοτικῶν τραπεζῶν κέκτῃνται ἰδιαιτέραν σημασίαν, διότι πρόκειται νὰ θεραπεύσωσι σπουδαιστάτας δημοτικὰς ἀνάγκας. Ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τὸ τρίτον πρὸς αὐξήσιν τῶν τραπεζικῶν κεφαλαίων, ἐξ οὗ περ δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν, ὅτι μετὰ τινα χρόνον, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον εὐρὺν, τὸ ἀρχικὸν τῆς δημοτικῆς τραπεζῆς πεντηκονταχιλιόδραχμον δύναται νὰ δεκαπλασιασθῇ καὶ εἰκοσαπλασιασθῇ (ἐν ἑκατομμύριον!), τὸ ὑπόλοιπον τῶν εἰσοδημάτων δύναται νὰ διαιρεθῇ μεταξὺ τῶν διαφορῶν τοῦ δήμου ἀναγκῶν, ἐν αἷς ἡ ἐκκλησία, τὸ σχολεῖον, τὸ νοσοκομεῖον, ἡ ὁδὸς, τὸ ὑδραγωγεῖον κλπ. παρίστανται ἐπὶ κεφαλῆς. Ὡς ὑπάρξῃ δὲ βαθμηδὸν ἰκανὸς τόπος εἰς συμμετοχὴν καὶ τῶν τρεχουσῶν δημοτικῶν ἀναγκῶν, ἐξ οὗπερ δείκνυται

ἡ ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς δημοτικῆς φορολογίας μεγάλη τῆς δημοτικῆς τραπεζῆς σπουδαιότης.

Ἡ πρό τινων χρόνων ἐν Ρωσσίᾳ ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ τούτου σταδίου καταβληθεῖσα ἐργασία εἶναι ἀξία ἰδιαιτέρας προσοχῆς, διότι τὸ εὐρὸν παράδειγμα τῆς ἀποτελεῖ ἰσχυρωτάτην ἐνθάρρυνσιν. Ἡ πρώτη τοιαύτης φύσεως τράπεζα χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1788, ἐν Βολόγδα ἰδρυθεῖσα, μέχρι δὲ τοῦ 1861 συνέστησαν εἴκοσι τοιαῦται. Ἀλλὰ τὴν 6 Φεβρουαρίου 1862 ἐδημοσιεύθη πρότυπον Κυβερνητικὸν Καταστατικὸν ἐπὶ σκοπῶ ἵνα διαδοθῇ ἡ ἰδέα καὶ ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῆς διὰ μείζονος ἐντάσεως, ἀνευ περαιτέρω μεσολαβήσεως τοῦ μεγάλου μηχανισμοῦ τῆς Κεντρικῆς Διοικήσεως (ἴδ. Οἶκ. Ἐπιθεώρησιν, ἔτος Α' σελ. 354). Οἱ καρποὶ τῆς συγκομιδῆς τῆς μεταρρυθμίσεως ταύτης ὑπῆρξαν ἀφθονώτατοι, διότι ἀπὸ τοῦ 1862—1872 συνέστησαν 215 νέαί τράπεζαι. Ἴνα ἐννοήσῃ δὲ ἕκαστος τὴν εὐρωστίαν τοῦ οἰκονομικοῦ τούτου ἐπινοήματος, ἀρκεῖ νὰ σημειωθῇ, ὅτι τράπεζα, ἀρχίσασα τὰς ἐργασίας τῆς διὰ 10 000 ρουβλίων (εἶναι ὁ ἐλάχιστος ὄρος), διεχειρίζετο κατὰ τὸ 1871 ρούβλια 270 000! Ἡ γλῶσσα τῶν καταθέσεων δὲν εἶναι ὀλιγώτερον ἐμφαντικῆ, διότι κατὰ τὸ 1870 κατετέθησαν εἰς 185 τοιαύτας τραπεζᾶς 28 724 188 ρούβλια. Ἴνα δὲ μὴ λείψῃ ἡ ἔτι πειστικώτερα τοῦ κέρδους φωνή, κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο αἱ 185 αὗται τράπεζαι ἀπέφερον καθαρὸν εἰσόδημα 2 166 884 ρούβλια, τῶν ὁποίων ἡ ἀκόλουθος χρήσις ἀνήκει εἰς τὰς λεπτομερείας: ἀποθεματικὸν κεφάλαιον 280 802, αὐξήσις ἀρχικοῦ κεφαλαίου 1 060 276, ἀγαθοεργία 429 856, δημοτικὰ ἔργα 395 950.

ΦΥΤΙΚΗ ΚΑΙ ΖΩΙΚΗ ΤΡΟΦΗ.

Καθὼς παρατηρεῖ ὁ Cuvier, οἱ καρποὶ, αἱ ρίζαι, τὰ χυλώδη μέρη τῶν φυτῶν φαίνονται ὡς ἡ φυσικὴ τοῦ ἀνθρώπου τροφή. αἱ χεῖρες αὐτοῦ εἶναι ἐπιτήδαιοι εἰς συλλογὴν

των, αἱ βραχεῖαι καὶ σχετικῶς ἀσθενεῖς σιαγόνες του, οἱ βραχεῖς κυνόδοντες του οἱ μὴ τοὺς λοιποὺς ὑπερβαίνοντες, οἱ μυλόδοντες του, ἐν γένει ὅλος ὁ μηχανισμὸς οὗτος εἶναι δυσυμβίβαστος πρὸς τὴν χορτοφαγίαν καὶ κρεωφαγίαν, ἐκτὸς ἐὰν προηγηθῇ μαγειρικὴ προπαρασκευή. Καὶ βεβαίως ἡ πρώτη ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ εὐδαιμονίᾳ τοῦ ἐπιγείου παραδείσου δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἄσχετος πρὸς τοιαύτην δίαιταν. Ὡστε ὅταν ὁ φρονιμώτατος ὄφις ἔλεγεν πρὸς τὴν Εὐάν (Γεν. Γ'), «τί ὅτι εἶπεν ὁ Θεός· οὐ μὴ φάγητε ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ παραδείσου;» προφανῶς ἐπονηρεύετο, διότι τῷ ἀπήντησεν ἡ γυνή, «ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ παραδείσου φαγώμεθα, ἀπὸ δὲ καρποῦ τοῦ ξύλου, ὃ ἐστὶν ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου, εἶπεν ὁ Θεός, οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ.»

Μετὰ τὴν ἐποχὴν ὅμως τῆς μακαριότητος ἔρχεται ἡ τῆς ἀγριότητος. Ἐὰν δὲ ἀπ' αὐτῆς ἀναλύσωμεν τὴν ὅλην βιωτικὴν τῆς ἀνθρωπότητος, παρατηροῦμεν μετ' ἐκπλήξεως, ὅτι ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς τροφῆς τὰ δύο μᾶλλον ἀντίθετα ἄκρα, οἱ ἀγριώτατοι καὶ οἱ λεπτότατοι χρόνοι, συναντῶνται. Καὶ τῶν ἀγρίων αἱ εὐωχίαι καὶ τῶν πεπολιτισμένων αἱ πολυτελεῖς τράπεζαι στηρίζονται ἐπὶ τῆς κρεωφαγίας. Πρᾶγμα περίεργον! Ἡ ὑπεροχὴ τῆς θρεπτικῆς ταύτης βάσεως ἐξασκεῖ μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου πληθυσμοῦ. Καθὼς τὰ σαρκοφάγα θηρία, λέων, τίγρις, ἄρκτος, μικρὰν κέκτηνται τὴν δύναμιν τοῦ πολλαπλασιασμοῦ ὑπὸ τοὺς ἀφθονωτέρους τῆς τροφῆς ὄρους, τοιοῦτοτρόπως καὶ οἱ ἀγριοὶ καὶ ἐκ τῶν ἡμέρων οἱ μᾶλλον κρεωφάγοι. Μεταξὺ ἄλλων λόγων δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἄσχετος καὶ ὁ προκείμενος εἰς τὴν κατὰ πάσας τὰς ἐποχὰς δραστηρίως προβαίνουσαν ἐξάλειψιν ἐκ τοῦ προσώπου τῆς γῆς τῶν εὐγενῶν οἰκογενειῶν. Οὕτω κατὰ μὲν τὸν Γάκιτον (Χρον. 9, 25) αἱ οἰκογένειαι τῶν ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος καὶ τοῦ Αὐγούστου δημιουργηθέντων ἐν Ρώμῃ πατρικίων εἶχον ἐντελῶς ἐξαλειφθῆ ἐπὶ τοῦ τετάρτου αὐτοκράτορος Κλαυδίου! Ἐπὶ δὲ τῶν γεωτέρων χρόνων ἀπὸ τοῦ 1611—1819

ἀπεσβέσθησαν 753 εὐγενεῖς οἰκογένειαι ἐν Ἀγγλίᾳ, κλασικῆ τῆς κρεωφαγίας χώρα, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔλεγεν ὁ Rousseau ὅτι ἡ πολυτέλεια ἐπιδεικνύεται ἐπὶ τραπέζης βριθούσης κρεάτων (Κοινωνικὴ Συνθήκη, μετάφρ. Ζαλύκου § 240).

Ἐν γένει ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν τροφῶν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἡ μετάβασις αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς κρεωφάγου ἐποχῆς εἰς τὴν μεταγενεστέρην φυτοφάγον συνδέεται πρὸς σημαντικωτάτην οἰκονομικὴν μεταβολήν. Ἐνῶ κατὰ τὴν πρώτην ὀλιγάριθμοι φυλαὶ μόλις ἀπέζων ἐντὸς ἀπεράντων ἐκτάσεων γαιῶν διὰ τῆς κυνηγετικῆς αὐτῶν βιομηχανίας, ἅμα οἱ ἄνθρωποι ἀπεκατέστησαν ὀριστικῶς ἐπὶ δεδομένης χώρας καὶ ἐπεχείρησαν τὴν πρώτην γεωργικὴν καλλιέργειαν, εὐθὺς ἀπεδείχθη ἡ δυσυπολόγιστος μεταξὺ ἀγροῦ καὶ δάσους διαφορὰ ὡς πρὸς τὴν περαιτέρω τοῦ ἀνθρωπίνου βίου τελείωσιν. Καθὼς παρατηρεῖ ὁ Carey (Κοινωνικὴ Ἐπιστήμη κεφ. 47), ὅσον ἀθλίᾳ καὶ ἂν ὑπῆρξεν ἡ γεωργία ἐκείνη καὶ ὅσον μικρᾶς ἐσοδείας, ἐν στρέμμα γῆς, προσδιωρισμένης εἰς καλλιέργειαν σιτηρῶν, ἐχορήγει πάντως πλείονα τροφήν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀφ' ὅσην ἠδύναντο νὰ τῷ χορηγήσωσιν ἐξ στρέμματα προσδιωρισμένα εἰς τὴν συντήρησιν ἐνὸς βοῦς διὰ μέσου τῶν ἐκ τούτου παραγομένων ἀξιῶν. Ἄλλ' ἡ ἐπομένη γεωργικὴ πρόοδος ὑπῆρξε κατὰ πολὺ ἀνωτέρα τοιοῦτου ἀποτελέσματος, διότι βαθμηδὸν ἀπέληξεν εἰς τὴν καὶ ἐπὶ ἡμίσεως στρέμματος παραγωγὴν πλείονος τροφῆς τῆς ὅσης ἠδύνατο νὰ παραχθῇ ἐντὸς χιλιάδος στρεμμάτων, ὅτε ταῦτα ἐχρησίμευον εἰς τὰς περιπλανήσεις τοῦ πτωχοῦ καὶ ἀτυχοῦς ἀγρίου τῆς γῆς κατοίκου.

Ἐὰν βεβαίως δὲν προέβη μόγη ἡ γεωργία, διότι καὶ ἡ κτηνοτροφία ἐποιήσατο μεγάλας προόδους· ἐν τούτοις δὲν κατώρθωσεν ἡ τελευταία νὰ μεταβάλη τοὺς σχετικοὺς ὄρους, οἵτινες φαίνονται ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων ἀπορρέοντες. Τῷ ὄντι ἐὰν παραδεχθῶμεν (εἶναι δὲ σχεδὸν ὑπεράνω πάσης ἀμφιβολίας), ὅτι κατὰ μέσον ὄρον ἐξ λίτραι ζωϊκῆς τροφῆς εἶναι ἀναγκαῖαι καθ' ἐκάστην πρὸς πᾶν ἄτομον, ζῶν ἀποκλειστικῶς διὰ κρέατος, καὶ ὅτι ἐν στρέμμα γῆς, προσδιω-

ρισμένον εις συντήρησιν κτηνῶν, δὲν παράγει πλέον τῶν 8—10 οὐγκιῶν κρέατος καθ' ἑκάστην, ἀπαιτοῦνται 10—12 στρέμματα διὰ τὴν συντήρησιν ἑνὸς ἀτόμου κατ' ἔτος, ἐνῶ ἐν στρέμμα γῆς, καλλιεργουμένης σίτον, δύναται νὰ θρέψῃ τρία, καλλιεργουμένης δὲ πατάταν, ἑννέα. Ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην ἐνδεικτικώταται εἶναι αἱ ἐπόμεναι πληροφορίαι τοῦ Pleyfair, διότι, ὡς παρατηρεῖ οὗτος ἐπὶ τῶν ἀγοραίων τοῦ Λονδίνου ἀξιῶν, δύναται ἄνθρωπος τις νὰ κατασκευάσῃ μίαν λίτραν σαρκὸς ἐπὶ τοῦ σώματος του διὰ γάλακτος εἰς τιμὴν 3 σελιν. καὶ 9 πεν.—διὰ πατάτας καὶ κρέατος ἄνευ ὀστέων καὶ λίπους εἰς τιμὴν 2 σελιν.—δι' ἄλευρου ἐκ βρώμης εἰς τιμὴν 1 σελ. 10 πεν.—δι' ἄρτου ἐκ σίτου καὶ κριθῆς εἰς τιμὴν 1 σελ. 2 πεν.—καὶ διὰ κυάμων καὶ πίσων εἰς τιμὴν ἐλάσσονα κατὰ 6 πέν.

Τοιοῦτοτρόπως ἔρχεται εἰς τὴν μνήμην ὁ βαθεὺς ἐν τῇ οἰκονομικῇ τῆς ἀνθρωπότητος διασκευῇ λόγος τοῦ Adam Smith, ὅτι «εἶναι πολὺ τῇ ἀληθείᾳ ἀμφίβολον, ἐὰν τὸ κρέας τῶν σφαγείων εἶναι ἀναπόφευκτον εἰς τὴν ζωὴν. Οἱ δημητριακοὶ καρποὶ, καθὼς καὶ ἄλλα φυτὰ, δύνανται κατὰ τὴν μέχρι τοῦδε πείραν διὰ τῆς μετὰ γάλακτος, βουτύρου, τυροῦ καὶ ἐλαίου ἀναμίξεως, ἄνευ κρέατος, νὰ ἀποτελέσωσι τὴν ἀφθονωτέραν, ὑγιειντέραν, θρεπτικωτέραν καὶ ἐντονωτέραν τροφήν».

Τίς οἶδε; Τὸ ζήτημα τῆς ὀσημέραι προϊούσης ὑπερτιμύσεως τῶν τροφίμων θέλει εὐρεῖ ἐκ τοῦ μέρους τούτου πολλὰ στοιχεῖα ἁρμονικωτέρας ἐν τῷ μέλλοντι λύσεως κατὰ τὴν πρακτικὴν οἰκονομίαν καὶ τῶν οἰκογενειῶν ἅμα καὶ τῶν κοινωνιῶν.

ΕΠΙΣΚΟΠΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ.

Ἴδου τίτλος μελέτης ἐκ πρώτης ὄψεος ἤκιστα ἁρμόζων ἐν τῇ Οἰκονομικῇ Ἐπιθεωρήσει. «Ὅταν ὅμως ἔλθῃ κατὰ νοῦν, ὅτι καὶ οἱ περὶ τὴν θρησκείαν ἀσχολούμενοι ἐργάται

τινες τῆς κοινωνίας εἶναι, ἕκαστος θὰ ἐννοήσῃ, ὅτι, ἐὰν ἡ ἐξάσκησις τῆς βιομηχανίας αὐτῶν ὑπόκειται εἰς ἰδιαιτέραν δικαιοσύνην, σημαντικώτατον εἶναι διὰ τὴν περαιτέρω τῶν ἱερατικῶν ἔργων ἀνάπτυξιν, ὅπως ἡ δικαιοσύνη αὕτη ἢ οὔτε παράνομος οὔτε ἀυθαίρετος. «Ὅθεν διὰ τῆς προκειμένης μελέτης θέλει ἀποδειχθῆ, ὅτι τὰ ἐν Ἑλλάδι ἐπισκοπικὰ δικαστήρια λειτουργοῦσιν ἐν μέσῳ τοῦ ὄλου πολιτεύματος ἡμῶν (ἐφ' ὅσον γνωρίζω ἀπαρατηρήτως μέχρι τοῦδε) καθ' ὅλην τῆς λέξεως τὴν ἀκριβείαν ἐκ τῶν τοῦ νόμου.

Δι' ὅσους τὸ θέμα τοῦτο εἶναι ἀδιάφορον, σημεῖον ὅτι εἶναι ἀπηλπισμένοι ἐκ τῆς θρησκευτικῆς τῶν κοινωνιῶν ἀναπλάσεως. Ὑπὸ ἄλλην δὲ ἐποψιν ἢ ἐκτεθεῖσα περὶ ἱερατικῆς βιομηχανίας ἀρχὴ δύναται νὰ σκανδαλίσῃ τοὺς λησμονοῦντας ἐν τῇ θεωρίᾳ ἐκεῖνο δι' ὅπερ ἐκθύμως ἀγωνίζονται ἐν τῇ πρακτικῇ, τοῦτέστιν ὅτι «ὁ ἐν τῷ ναῷ δουλεύων καὶ ἐν τῷ ναῷ τραφήσεται.» Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι διαφεύγει τοῦ προκειμένου ζητήματος ἡ ποιότης τῶν ἱερατικῶν ἐκάστης θρησκείας καρπῶν. Ἐὰν οἱ μὲν ἀναβιβάσωσιν εἰς οὐρανὸν, οἱ δὲ καταβιβάσωσιν εἰς ἄδην, πάντως ἡ δριστηκὴ ἐκκαθάρισις τῶν ἀλληλοκαταδικαζομένων θρησκειῶν ἀνήκει οὐσιωδῶς εἰς τὸ μέλλον, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐν τῷ παρόντι πίστεως. «Ὅτι ἐνδιαφέρει ἰδιαιτέρως τὴν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἐπιστήμην εἶναι ἡ ἐλευθέρα καὶ ἔννομος ἀνάπτυξις τῶν κοινωνικῶν ἐργασιῶν, εἴτε περὶ θρησκείας πρόκειται εἴτε περὶ τῶν λοιπῶν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐνασχολήσεων. Δὲν ὑπάρχει δὲ ἀτμοσφαῖρα μᾶλλον δηλητηριώδης διὰ τὴν ἐν γένει δραστηριότητα, εἰμὴ ὅταν ἀντικατασταθῶσιν αἱ ἐγγυήσεις τοῦ νόμου διὰ τοῦ δοκοῦντος ἑνὸς ἀνθρώπου ὑπεράνω τοῦ νόμου τιθεμένου, ὅποιοςδῆποτε καὶ ἂν ἦ οὗτος.

Κατὰ τὸ ἄρθρον Θ' τοῦ ἀπὸ 9 Ἰουλίου 1852 νόμου «ὁ ἐπίσκοπος δικάζει μετὰ τεσσάρων ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν τῆς ἑαυτοῦ ἐπισκοπῆς, διοριζομένων ἐφάπαξ διὰ Β. διατάγματος ἐπὶ τῇ γνωμοδοτήσει τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τὰς ἐκκλησιαστικὰς παραβάσεις καὶ παρεκτροπὰς τῶν ὑπὸ τὴν ποι-

μαντορίαν αὐτοῦ κληρικῶν . . . Αἱ ἀποφάσεις τοῦ ἐπισκοπικοῦ δικαστηρίου, αἱ καταγινώσκουσαι ἐπίπληξιν ἢ ἀργίαν μέχρι τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν εἶναι ἀνέκκλητοι, αἱ δὲ λοιπαὶ ἐκκαλοῦνται ἐνώπιον τῆς Ἱ. Συνόδου ἐντὸς 10 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν καταδικασθέντα κοινοποιήσεως τῆς ἀποφάσεως, παρατεινομένης τῆς προθεσμίας ταύτης κατὰ λόγον τῆς ἀποστάσεως κατὰ τὸ ἄρθρον 195 τῆς πολιτικῆς δικονομίας. Ἡ ἔφεσις ἀναστέλλει τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐκκληθείσης ἀποφάσεως καὶ ἐπιδίδεται ἐπὶ ἀποδείξει εἰς τὸν προεδρεύοντα τὸ ἐπισκοπικὸν δικαστήριον ἐπίσκοπον.» — Εἶναι τόσον σαφεῖς αἱ ῥήσεις αὗται τοῦ νόμου, ὥστε ἀπλή ἢ ἀνάγνωσις αὐτῶν φέρει κατὰ νοῦν πενταμελὲς δικαστήριον, προωρισμένον ἵνα ἐπιβάλλῃ ἐκκλησιαστικὰς ποινὰς διὰ τῆς θεμελιώδους ἐν παντὶ δικαστικῷ ὀργανισμῷ ἀρχῆς τῆς ἰσοψηφίας καὶ κυριοψηφίας τῶν λειτουργούντων δικαστικῶν προσώπων.

Καὶ ὅμως ἡ πρακτικὴ δὲν ἔχει οὕτως. Ἡ ἰδέα τῆς ἐν τῷ ἐπισκοπικῷ δικαστηρίῳ παρουσίας τοῦ ἐπισκόπου ὡς προέδρου (*primus inter pares*) καὶ οὐχὶ ὡς ἀπολύτου ἐξουσιαστοῦ καθιεροῦται μὲν ἐν τῷ νόμῳ, κατεστρατηγήθη ὅμως διὰ τινος συνενόσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου μετὰ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ἐκ τῆς ὁποίας προῆλθεν ἡ ἀπὸ 5 Ἰουλίου 1860 Συνοδικὴ ἐγκύκλιος, ἣτις ἀποδεικνύει ὅτι ἡ αὐθεντικὴ ἐρμηνεία τῶν νόμων δὲν ἀνήκει μόνον εἰς τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν (ἄρθρ. 19 καὶ 26 τῶν δύο τελευταίων συνταγμάτων), ἀλλ' ἐν περιστάσει καὶ εἰς τὴν Ὑπουργικὴν, ὅπερ ἄνω ποταμῶν. Ἡ πρώτη ἀφορμὴ εἶχε δοθῆ ἐκ τῆς ἐν τινι ἀποφάσει ἐπισκοπικοῦ δικαστηρίου ἐπικρατήσεως τῶν λοιπῶν μελῶν αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ προεδρεύοντος ἐπισκόπου, ὅστις ἔμεινε μόνος. Ἐπὶ τῆς πράξεως ταύτης, τὴν ὁποίαν ἡ ἐγκύκλιος χαρακτηρίζει ὡς «ἀδικον καὶ παράτολμον» (ἴδ. Συλλ. τοῦ 1860 σελ. 192), ἡ Ἱ. Σύνοδος προὐκάλεσε τὴν παρέμβασιν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ὅπερ ἔσπευσε διὰ τοῦ ἀπὸ 22 Ἰουνίου 1860 ὑπ' ἀριθ. 2816 ἐγγράφου του νὰ διακηρύξῃ τὰ ἐπόμενα,

ἅτινα ἀποτελοῦσι τὴν δικαιολογικὴν τῆς Συνοδικῆς ἐγκυκλίου βάσιν, ἐκ τῆς ὁποίας ἡ ὅλη δικαιοσύνη τοῦ ἐπισκοπικοῦ δικαστηρίου περιωρίσθη ἔκτοτε εἰς τὸ δοκοῦν τῷ ἀρχιερεῖ, ἐκμηδενισθείσης τῆς νομικῆς ψήφου τῶν λοιπῶν τοῦ δικαστηρίου μελῶν. «Κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικούς (ἴδ. ἐγκ. αὐτ. σελ. 193) κανόνας καὶ κατὰ τὴν ἀνέκαθεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παραδεδεγμένην τάξιν ὁ ἀρμόδιος ἐπίσκοπος δικάζει τὰς ἐκκλησιαστικὰς παραβάσεις καὶ παρεκτροπὰς τῶν ὑπ' αὐτὸν κληρικῶν. Ἡ διάταξις τοῦ Θ' ἁρθροῦ τοῦ Σ' Νόμου, καθ' ἣν ἀπαιτεῖται νὰ δικάζῃ ὁ ἐπίσκοπος μετὰ τεσσάρων ἀξιωματικῶν, δὲν νοεῖ νὰ καταστήσῃ τούτους ἰσοψηφούς τῷ ἐπισκόπῳ, διότι αὕτη ἠθέλην ἀντιμάχεσθαι προδήλως πρὸς τοὺς Κανόνας, ἀλλὰ νοεῖ κυρίως, ὅτι οὗτοι ἔχουσι ψήφον συμβουλευτικὴν καὶ οὐχὶ ὑποχρεωτικὴν διὰ τὸν ἐπίσκοπον, ὀφείλοντα νὰ ἐκφέρῃ τὴν καταδικαστικὴν εἴτε ἀθωοτικὴν ἀπόφασίν του, στηριζομένην εἰς τοὺς Κανόνας. Ἐντεῦθεν γίνεται δῆλον, ὅτι αἱ ἀποφάσεις τῶν ἐπισκοπικῶν δικαστηρίων ἀνάγκη νὰ συντάσσωνται οὕτως, ὥστε τὸ διατακτικὸν νὰ εἶναι σύμφωνον πρὸς τὴν παρὰ τοῦ ἐπισκόπου ἐξενεχθεῖσαν ψήφον.»

Ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ ἀναλύσῃ τις τὸ ἀρχαιότερον δίκαιον, τότε ἡ διαβεβαίωσις τοῦ ὑπουργείου ἠθέλε τεθῆ ἐνώπιον τοῦ ΚΗ' κανόνος τῆς ἐν Καρθαγένῃ Οἰκουμενικῆς συνόδου, καθ' ὃν οἱ μὲν πρεσβύτεροι ὑπὸ ἑξ οἱ δὲ διάκονοι ὑπὸ τριῶν δικάζονται ἐπισκόπων. Ἀλλ' ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὑπάρχει νεώτερον δίκαιον, ὁ νόμος τῆς 9 Ἰουλίου 1852, ὅστις, θεωρήσας κατὰ σκοπὸν ἵνα ἄλλως ὀρίσῃ τὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς δικαιοσύνης, διωργάνωσε τὸ ἐπισκοπικὸν δικαστήριον ἐξ ἐνὸς ἐπισκόπου καὶ τεσσάρων ἐτέρων ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωματικῶν, ἐμπιστευθεὶς τὴν λειτουργίαν τοῦ δικαστικοῦ τούτου μηχανισμοῦ εἰς τὸ ὀρθῶς ἐννοούμενον συμφέρον καὶ τῆς Πολιτείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας.

Δὲν δύνανται δὲ τὰ ὄργανα αὐτῶν ἐξ οἰκείας ἀπλῶς ἐπιγνώσεως νὰ ἀντιστρατευθῶσι κατὰ τῆς νομικῆς ἐν τῷ τόπῳ τάξεως, ματαιοῦντα τὸ κῆρος Θεοῦ, διὰ τὴν ἐφαρμο-

γῆν τοῦ ὁποίου ἀπ' ἐναντίας ἐκλήθησαν, θεσμοῦ ὅστις προώριεται νὰ ἐξασκήσῃ σωτηριωδεστάτην ἐπιρροήν ἐπὶ τῆς ὅλης ἀκμῆς τῶν ἱερατικῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ἀποτελοῦσι τὸ ἅλας τῆς κοινωνικῆς ζύμης. Ἴνα δώσῃ τὰ ἔργα ταῦτα ἀναλόγους πρὸς τὸν νεώτερον ἐθνικὸν βίον καρπούς, πρέπει μεταξὺ ἄλλων ὄρων νὰ ληφθῇ καὶ οὗτος ὑπ' ὄψιν. Διότι οὔτε ἐκτὸς νομίμων ἐγγυήσεων, οὔτε ὑπὸ τὴν σκέπην αὐθαιρέτου αὐτοβουλίας δύναται νὰ ὑπάρξῃ πρόοδος ἀληθής.

ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΙΚΗ ΚΡΙΣΙΣ ΕΝ ΚΩΝ- ΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ.

Ὅπως ὁ φυσικὸς, οὕτω καὶ ὁ οἰκονομικὸς κόσμος ὑπόκειται εἰς διαφόρους θυέλλας καὶ λαίλαπας· ἐν τούτοις τὰς μὲν συμφορὰς τῆς φύσεως οὐδεμία ἀνθρωπίνη δύναμις δύναται νὰ διαφύγῃ, ἐνῶ αἱ οἰκονομικαὶ δύνανται νὰ προνοηθῶσιν, ἔστιν ὅτε καὶ νὰ προληφθῶσιν, ἢ τοῦλάχιστον κατὰ πολὺ νὰ σμικρυνθῶσιν αἱ καταστρεπτικαὶ αὐτῶν συνέπειαι, ὁπότεν ἡ αἰτία τῶν φαινομένων αὐτῶν, ἀνακαλυπτομένη ἐν αὐτῇ τῇ γεννήσει τῆς, ἀπαντᾷ καθ' ὁδὸν στοιχεῖα δυνάμενα ἵνα οὐδετερώσωσι τὴν δυνάμιν τῆς καὶ ἀποτρέψωσιν οὕτω τὰ ἀποτελέσματα τῆς. Καθόσον λοιπὸν τὰ φαινόμενα ταῦτα ἔχουσι σχέσιν ἄμεσον πρὸς τὴν εὐημερίαν τῶν κοινωνιῶν εἰσὶν ἄξια προσοχῆς καὶ μελέτης, ὅπως διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τῶν παραγουσῶν αὐτὰ αἰτιῶν καταστῶσιν ὅσον οἶον τε ἥττον ἐπιβλαβῆ.

Ἐγγύς ὄντες τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μετ' αὐτῆς στενὰς διατηροῦντες χρηματιστικὰς σχέσεις, καθῆκον ἔχομεν καὶ ὑπὸ τὴν ἐπόψιν ταύτην καὶ ἕνεκα γενικωτέρων λόγων, ἵνα ἀνιχνεύσωμεν τὰ αἴτια τῆς ὑφισταμένης ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ χρηματιστικῆς κρίσεως. Ὅπως δὲ καταπτῆ ὅσον οἶον τε εὐπορωτέρα ἢ ἀνεύρεσις τῶν αἰτιῶν τοῦ φαινομένου τούτου, δεόν ἵνα ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν τὰ οὐσιωδέστερα

στοιχεῖα, ἐξ ὧν σύγκειται ἡ ἀγορὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἅτινα ἔχουσιν ἐπ' αὐτῆς ἄμεσον ἢ ἔμμεσον ἐπιρροήν. Τοιοῦτοτρόπως ἂν δὲν ἀνακαλύψωμεν ἀπάσας τὰς αἰτίας τῆς ὑφισταμένης κρίσεως, θέλομεν, οὕτω πως ἐφωδιασμένοι, δυνηθῆναι νὰ ὑποδείξωμεν τὰς πλησιεστέρας καὶ οὐσιωδεστέρας.

Τὰ στοιχεῖα τὰ εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν διατελοῦντα μετὰ τῆς ἀγορᾶς τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰσὶν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ δάνεια τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως, ἀνερχόμενα εἰς πλεόν τῶν ἑκατὸν ἑκατομμυρίων λιρῶν στερλινῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἐνδιαφέρει ἰδίως τὴν ἀγορὰν ταύτην τὸ πάγιον χρέος ἐκ λιρῶν στερλινῶν 36 363 630, ἀποφέρον ἐνιαύσιον τόκον 5 τοῖς % , ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ 793 000 μετοχαὶ τῶν κατωτέρω μνημονευθησομένων τραπεζῶν, τῶν ὁποίων τὸ μὲν ὀνομαστικὸν κεφάλαιον ἀνέρχεται ὡς ἔγγιστα εἰς λίρας τουρκικὰς 14 680 500, τὸ δὲ πραγματικὸν εἰς 6 848 625, μὴ συμπεριλαμβανομένου εἰς τὰ ποσὰ ταῦτα τοῦ κεφαλαίου ἄλλων μικροτέρου λόγου τραπεζῶν, ὡς μὴ ἐκδοθέντος διὰ μετοχῶν.

Αἱ εἰρημέναι τράπεζαι εἰσὶν αἱ ἐπόμεναι·

α') Ἡ αὐτοκρατορικὴ Ὀθωμανικὴ Τράπεζα συστηθεῖσα τῷ 1863 μὲ κεφάλαιον μὲν ὀνομαστικὸν λιρῶν στερλινῶν 4 050 000, πραγματικὸν δὲ 2 025 000, ἐκδοθὲν διὰ 202 500 μετοχῶν πρώτης καὶ δευτέρας ἐκδόσεως.

β') Ἡ Γενικὴ Ἐταιρία τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους συστηθεῖσα τὸ 1864 μὲ ὀνομαστικὸν μὲν κεφάλαιον λιρῶν στερλινῶν 2 000 000, πραγματικὸν δὲ 800 000, ἐκδοθὲν διὰ 100 000 μετοχῶν. Εἰς τὸ πραγματικὸν τοῦτο κεφάλαιον προσετέθησαν ἕτεραι λίραι στερλίνας 200 000, ἐκδοθεῖσαι διὰ μετοχῶν 20 000 πρὸς σύστασιν ὑποκαταστήματος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

γ') Ἡ Γενικὴ Ὀθωμανικὴ Πίστωσις, συστηθεῖσα κατὰ τὸ 1869 μὲ ὀνομαστικὸν μὲν κεφάλαιον λιρῶν τουρκικῶν 2 200 000, πραγματικὸν δὲ 1 100 000, ἐκδοθὲν διὰ μετοχῶν 100 000.

δ') Ἡ Αὐστροτουρκικὴ Πίστωσις, συστηθεῖσα τῷ 1872 μὲ ὀνομαστικὸν μὲν κεφάλαιον λιρ. στερλ. 2 000 000, πραγματικὸν δὲ 800 000, ἐκδοθὲν διὰ μετοχῶν 100 000.

ε') Ἡ Τράπεζα Κωνσταντινουπόλεως, συστηθεῖσα τῷ 1872 μὲ ὀνομαστικὸν μὲν κεφάλαιον λ. στερλ. 1 000 000, πραγματικὸν δὲ 600 000, ἐκδοθὲν διὰ μετοχῶν 100 000.

ς') Ἡ Ὄθωμανικὴ Ἐταιρία συναλλαγῶν καὶ χρεωγράφων, συστηθεῖσα τῷ 1872 μὲ ὀνομαστικὸν μὲν κεφάλαιον λιρῶν στερλινῶν 600 000, πραγματικὸν δὲ 300 000, ἐκδοθὲν διὰ μετοχῶν 60 000.

ζ') Ἡ Τράπεζα Βερίση καὶ Κοσοῦδη, συστηθεῖσα τῷ 1873, ἔχουσα κεφάλαιον πραγματικὸν λίρας τουρκικᾶς 200 000, ἐκδοθὲν διὰ μετοχῶν 10 000.

η') Ἡ Ὄθωμανικὴ Ἐμπορικὴ Ἐταιρία, συστηθεῖσα τῷ 1873, ἔχουσα ὀνομαστικὸν κεφάλαιον λίρας τουρκικᾶς 600 000, ἐκδοθὲν διὰ μετοχῶν 60 000.

θ') Ἡ Τράπεζα Καλουθῆ καὶ Παρίση, συστηθεῖσα τῷ 1873 μὲ κεφάλαιον ὀνομαστικὸν λιρῶν τουρκικῶν 40 000, ἐκδοθὲν διὰ μετοχῶν 8 000.

ι') Ἡ Ἐταιρία τῶν Τροχιοδρόμων Κωνσταντινουπόλεως, συστηθεῖσα τῷ 1871 μὲ κεφάλαιον μὲν ὀνομαστικὸν λιρῶν τουρκικῶν 800 000, πραγματικὸν δὲ 320 000, ἐκδοθὲν διὰ μετοχῶν 40 000.

ια') Τέλος ἡ Ἐταιρία τοῦ Ὑπογείου σιδηροδρόμου, συστηθεῖσα τῷ 1872 καὶ ἔχουσα κεφάλαιον πραγματικὸν λίρας στερλίνας 250 000, ἐκδοθὲν διὰ μετοχῶν 25 000.

Ἐκτὸς τῶν ἐν κυκλοφορίᾳ μετοχῶν τῶν εἰρημένων Τραπεζῶν κυκλοφοροῦσιν ἔτι καὶ πλεῖσται μετοχαὶ τῆς παλαιᾶς (1870) καὶ νέας (1872) ἐκδόσεως τοῦ σιδηροδρόμου Ῥουμελίας, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡ κερδοσκοπία εὕρισκει πλείστην ὄσπην ὕλην ἐπικερδῶν ἐπιχειρήσεων ἕνεκα τῆς κατὰ διμηνηίαν κληρώσεως καὶ τῶν κατ' αὐτὴν σπουδαίων κληρῶν 600 000, 300 000 καὶ 200 000 φράγκων, τὴν ἀπόλευσιν τῶν ὁποίων ἐπιδιώκουσι πλούσιοί τε καὶ πένητες, ἀλλ' ἰδίως οἱ τελευταῖοι, οἵτινες εἰσὶ πάντοτε οἱ μᾶλλον

εὐαπάτητοι καὶ ἐπομένως οἱ μᾶλλον φορολογούμενοι, ὁσᾶν τις τὰ δέλεαρ σπουδαίου προσδοκωμένου κέρδους τίθεται ἐνώπιον των. Κυκλοφοροῦσιν ἐπίσης ἐν Κωνσταντινουπόλει πλεῖσται μετοχαὶ τῆς ἑταιρίας τῶν Μεταλλουργείων τοῦ Λαυρίου καὶ τῆς Γενικῆς Πιστωτικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος. Πρέπει ὡσαύτως νὰ ἀναφέρωμεν καὶ τὰ εἰς κυκλοφορίαν ἔντοκα τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν γραμμάτια, ἀνερχόμενα πολλάκις εἰς πολλὰ ἑκατομμύρια λιρῶν.

Ἄπασαι αἱ προμνημονευθεῖσαι Τράπεζαι σπουδαῖα ἀπεθυσάριζον κέρδη ἰδίως ἐκ τῶν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν δανείων ἐπὶ τόκῳ 9 ἢ καὶ 12 τοῖς % κατὰ τὰς ὁμαλὰς περιστάσεις, ἐκτὸς τῆς προμηθείας ἐνὸς ἢ καὶ δύο τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ τοῦ ὅλου δανείου. Αἱ συνομολογοῦσαι τὰ δάνεια ταῦτα Τράπεζαι, ἔχουσαι πιστώσεις σπουδαίας ἐν Ἀγγλίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ ἐπὶ μετρίῳ τόκῳ 3 ἢ 4 τοῖς %, ἐδάνειζον ποσὸν κατὰ πολὺ ἀνώτερον τοῦ πραγματικοῦ αὐτῶν κεφαλαίου, ἐνεργοῦσαι δὲ καὶ ἄλλας κερδοσκοπικὰς ἐπιχειρήσεις ἰδίως ἐπὶ τῶν Τουρκικῶν χρεωγράφων, ἐπραγματοποιοῦν σπουδαῖα κέρδη, ὥστε νὰ δίδωσιν εἰς τοὺς ἑαυτῶν μετόχους μερίσματα 10 καὶ 12 τοῖς %, ἐκτὸς τοῦ πληρωνομένου εἰς αὐτοὺς ἐνιαυσίου τόκου 6 τοῖς % ἐπὶ τοῦ ἀρχικοῦ κεφαλαίου τῶν μετοχῶν των.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀγορὰ, ἥτις ἄλλοτε ἐχρησίμευεν ὡς κέντρον ἐμπορίου ἀπασῶν τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ κράτους, ἀπώλεσε πρὸ πολλοῦ τὴν ἰδιότητα ταύτην, διότι αἱ ἐπαρχίαι προμηθεύονται ἀπ' εὐθείας ἐκ τῶν ἐμπορικῶν κέντρων τῆς Εὐρώπης τὰ ἀναγκαζοῦντα αὐταῖς ἐμπορεύματα, ἅπαντες σχεδὸν οἱ εἰς τὴν ἐμπορίαν κυκλοφοροῦντες τὰ κεφάλαιά των, μὴ λαμβάνοντες οὐδεμίαν ἢ ἐλαχίστην ἐκ τοῦ ἐμπορίου ὠφέλειαν, ἔτρεψαν ἅπασαν τὴν προσοχὴν αὐτῶν πρὸς χρηματιστικὴν κερδοσκοπίαν, ἐνασχολοῦντες τὰ κεφάλαιά των εἰς ἐπιχειρήσεις ἐπὶ χρεωγράφων καὶ ἀξιῶν. Καὶ ἐπειδὴ αἱ Τράπεζαι ἔδιδον σπουδαῖα κέρδη εἰς τοὺς κατόχους τῶν μετοχῶν των, οἱ δυνάμενοι νὰ διαθέσωσι ἀλλότρια κεφάλαια, ἔσπευδον νὰ δανεισθῶσιν

ἐπὶ τόκῳ ποσὰ πενταπλασίως καὶ ἑπταπλασίως ἀνώτερα τοῦ ἰδίου κεφαλαίου. Ἡ γόραζον δὲ οὕτω μετοχὰς ἐταιριῶν ἢ χρεώγραφα τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐνεχυριάζοντες ταῦτα δι' ὠρισμένον χρονικὸν διάστημα, ἐπὶ ἐκτιμῆσει 10 ἢ καὶ 15 τοῖς % κάτω τῆς ἀγοραίας αὐτῶν ἀξίας, ἐδανείζοντο ἐκ νέου. Ἀπειροὶ δὲ τοῦ εἴδους τούτου πράξεις ἐλάμβανον χώραν καθ' ἐκάστην καὶ κέρδη σπουδαῖα ἐπραγματοποιούντο, καθόσον ἀντὶ τοῦ πληρωνομένου τόκου 9 ἢ 10 τοῖς % εἰσεπράττοντο κέρδη πολλακίς διπλάσια καὶ τριπλάσια.

Ἀφ' ἐνὸς λοιπὸν αἱ Τραπεζαί, διὰ τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ πιστώσεων των, ἐτοποθέτουν ποσὰ πενταπλάσια τοῦ κεφαλαίου των, ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ κερδοσκοποῦντες ἐπὶ τῶν χρεωγράφων καὶ τῶν μετοχῶν ἠγόραζον εἴτε διὰ τῶν χρημάτων τὰ ὁποῖα ἐδανείζοντο, εἴτε διὰ τῆς χρήσεως πιστώσεων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, μετοχὰς ἢ χρεώγραφα πενταπλασίας καὶ ἑπταπλασίας ἀξίας τοῦ εἰς τὴν διάθεσίν των κεφαλαίου. Καὶ καθόσον μὲν αἱ περιστάσεις ἦσαν ὀμαλαί, καθόσον δηλαδὴ οὐδὲν νέφος ἐκάλυπτε τὸν οἰκονομικὸν ὀρίζοντα, αἱ δὲ μηχαναὶ τῶν χρηματιστικῶν καὶ ἐμπορικῶν κέντρων ἐξηκολούθουν τὴν τακτικὴν αὐτῶν κίνησιν, ἡ ἀγορὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, βεβουλισμένη ἀμέριμος εἰς τὰς κερδοσκοπικὰς ἐπιχειρήσεις τῆς, εἶχεν εἰς κυκλοφορίαν ἅπαντα τὰ κεφάλαιά τῆς, ἴδια τε καὶ ἀλλότρια, πραγματοποιοῦσα οὕτω διὰ τῆς τεραστίας αὐτῆς δυνάμεως κέρδη ἱκανὰ νὰ μεθύσωσι καὶ τὸν μᾶλλον νηφάλιον κερδοσκόπον, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἀπίστευτον ὑπερτίμησιν ἔλαβον αἱ μετοχαὶ τῶν πλείστων Τραπεζῶν. Ἐπὶ παραδείγματι αἱ μετοχαὶ τῆς Γενικῆς Ὀθωμανικῆς Πίστεως, τῶν ὁποίων τὸ ἀρχικὸν κεφάλαιον συνίσταται ἐκ λιρῶν τουρκικῶν 11, ὑπερετιμῆθησαν ἐπέκεινα τῶν λιρῶν 19. Αἱ τῆς Γενικῆς Ὀθωμανικῆς Ἐταιρίας ἀπὸ λίρας στερλίνας 8, ἀρχικὸν κεφάλαιον, ὑπερετιμῆθησαν εἰς λίρας στερλίνας 13 $\frac{1}{2}$. Αἱ τῶν Τροχιοδρόμων ἀπὸ λίρας τουρκικὰς 8, ἀρχικὸν κεφάλαιον, ὑπερετιμῆθησαν εἰς λίρας τουρκικὰς 21, αἱ δὲ τῆς Τραπεζῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ λίρας στερλίνας 6, ἀρχικὸν κε-

φάλαιον, ὑπερετιμῆθησαν εἰς λίρας στερλίνας 9 $\frac{1}{2}$. Τὴν αὐτὴν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀνάλογον ὑπερτίμησιν ἔλαβον αἱ μετοχαὶ καὶ τῶν λοιπῶν ἐταιριῶν.

Τοιαύτη ἐν συντόμῳ ἦτον ἡ χρηματιστικὴ κατάστασις τῆς ἀγορᾶς Κωνσταντινουπόλεως, ὅποτε περὶ τὰ μέσα τοῦ ἤδη λήξαντος ἔτους φοβερὰ χρηματιστικὴ κρίσις ἐνέσκηψεν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς Βιέννης, ἣτις ἐκλόμισεν ἐκ βάθρων τὴν πίστιν τῶν συναλλαγῶν καὶ κατήνεγκε τραύματα θανάσιμα. Συγχρόνως ἡ ἀγορὰ Βερολίνου κατέστη λίαν ὑποπτος, ὀλίγον δ' ἔπειτα κρίσις δεινοτάτη ἤρξατο μαστίζουσα τὴν μᾶλλον ἐμπορικὴν καὶ βιομηχανικὴν πόλιν τῆς ἀρκτώας Ἀμερικῆς, τὸ New York, ἐπενεγκοῦσα δυσυπολογίστους ζημίας καὶ καταπτόησασα ἅπαντα τὰ χρηματιστήρια ἐπὶ τῷ φόβῳ μὴ διαδοθῆ εἰς αὐτὸ τὸ καθολικὸν τοῦ χρηματιστικοῦ κόσμου κέντρον, τὴν Ἀγγλίαν, ὅποτε ἡ πυρκαϊὰ ἠθέλην ἀστραπηδῶν διαδοθῆ εἰς ἅπασαν τὴν περιφέρειαν. Εὐτυχῶς ὁ φόβος οὗτος ἐξέλιπεν ἐντὸς ὀλίγου ὀλοτελῶς, ἀλλ' ὁ σάλας διήρκεσε ταραττων τὰ πνεύματα καὶ δι' αὐτῶν τὴν πρώην τῶν συμφερόντων ἀρμονίαν.

Ἦρὸς ταῦτα δεόν ἵνα συμπεριλάβωμεν καὶ τὴν ἐπελθοῦσαν ἐν Γαλλίᾳ ζήτησιν σιτηρῶν, ἣτις ἀφήρσεν ἐκ τῆς ἀγορᾶς Κωνσταντινουπόλεως πλεῖστα πραγματικὰ κεφάλαια, ἀποσταλέντα εἰς διάφορα μέρη πρὸς ἀγορὰν σιτηρῶν, καὶ ὡς ἐκ τούτου πρὸς τὰς ἐκ τῆς δυσπιστίας δυσχερείας, ἣτις ἀφαιρεῖ πάντοτε ἐκ τῆς κυκλοφορίας μέγα ποσὸν κεφαλαίων, προσετέθη καὶ ἡ ἐκ τῆς ἀφαιρέσεως ταύτης ἐπελθοῦσα αὐξήσις τοῦ τόκου, ἀναβίθασθέντος ἀπὸ τοῦ προτέρου αὐτοῦ σημείου 9 καὶ 10 τοῖς % εἰς 16 καὶ 18 τοῖς % $\frac{1}{2}$. Ὡς νὰ μὴ ἤρχουν δὲ ἅπασαι αὗται αἱ δυσχέρειαι, αἱ συσσωρευθεῖσαι ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς Κωνσταντινουπόλεως, προσετέθη εἰς ταύτας καὶ ἡ ἀδυναμία εἰς ἣν περιέστη ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις τοῦ νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς πρὸς τοὺς ἐγχωρίους δανειστὰς αὐτῆς ὑποχρεώσεις τῆς, διότι μεθ' ὅσα καὶ ἂν κατέβαλε μέσα καὶ μ' ὄλον ὅτι ὑπεβλήθη, πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ κινδύνου, εἰς ἐξευτελιστικὰς ὡς εἰπεῖν θυσίας,

δὲν ἡδυνήθη ὁμως, εἴτε ἔνεκα τῶν κρισίμων περιστάσεων, εἴτε ἔνεκα τῆς ὀλίγης ἐμπιστοσύνης τῶν ἐν Ἑυρώπῃ κεφαλαιούχων εἰς τὴν ἐνεστῶσαν διαχείρισιν τῶν οἰκονομικῶν της, ἵνα ἐπιτύχῃ τὴν συνομολόγησιν δανείου σπουδαίου, δυναμένου ν' ἀποσοβῆσθαι τὸ ἐπαπειλούμενον κακόν, ἢ νὰ περιστείλῃ τὰ καταστρεπτικὰ αὐτοῦ ἀποτελέσματα. Τοῦτου ἔνεκα, καὶ ἀφοῦ αἱ χρηματικαὶ δυσχέρειαι Βιέννης, Βερολίνου καὶ λοιπῶν ἐμπορικῶν καὶ χρηματιστικῶν κέντρων ἐβελτιώθησαν ἐπαισθητῶς, αἱ τῆς ἀγορᾶς Κωνσταντινουπόλεως ἔβαινον ἐξογκούμεναι καὶ ἐπαπειλοῦσαι καταστροφήν.

Ἐκαστος ἐννοεῖ ὅποια ὤφειλον ἵνα ᾧσιν αἱ συνέπειαι καταστάσεως πραγμάτων τοσοῦτον δυσχεροῦς. Ἐνθεν μὲν οἱ ἔχοντες τὰ ἴδια καὶ τὰ ἐκ τῶν πιστώσεων των κεφάλαια τοποθετημένα εἰς δάνεια τῆς Κυβερνήσεως, εἰς χρεώγραφα ἢ μετοχὰς, περιῆλλον εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ὑποστῶσιν ἀνυπολογίστους ζημίας, ὅπως ἐκπληρῶσωσι τὰς ὑποχρεώσεις των πρὸς τοὺς παρασχόντας εἰς αὐτοὺς πιστώσεις, μὴ ἀποβλέποντες εἰμὴ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς τοιαύτης ὑποχρεώσεως ὑπὸ οἵανδήποτε θυσίαν. Ἐνθεν δὲ οἱ πλεῖστοι τῶν ἐνεχυριασάντων ἐπὶ κερδοσκοπία μετοχὰς ἢ χρεώγραφα, μὴ δυνάμενοι οὔτε τὰ χρέη των νὰ ἐξοφλήσωσιν, οὔτε τὴν ὑποτιμηθεῖσαν ἀξίαν τῶν ἐνεχυριασθεισῶν μετοχῶν νὰ συμπληρῶσωσιν, ἐγκατέλειπον αὐτὰς εἰς τὸν δανειστὴν ὅστις τὰς ἐδημοπράτει ἐν τῷ Χρηματιστηρίῳ εἰς οἵανδήποτε προσφερομένην εὐτελεῆ τιμὴν. Τοιοῦτοτρόπως ἐκορυφώθη ἡ δυσπιστία, αὐτὴ ἢ ἄσπονδος ἐχθρὰ τῶν ἐμπορικῶν καὶ χρηματιστικῶν συναλλαγῶν, γενικὴ δὲ ἀναστάσις καὶ ἀνατροπὴ κατέλαβε τὰ πάντα.

Ὅπως δὲ γίνῃ καταλήπτῃ ἅπασα ἡ ἔκτασις τῶν ζημιῶν, ἀρκεῖ νὰ σημειώσω τὰς ὑποτιμήσεις τῶν μετοχῶν τῶν σπουδαιοτέρων ἐκ τῶν προμνησθεισῶν Τραπεζῶν. Αἱ τῆς Τραπεζῆς π. χ. Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ λιρ. στέρλ. 9 $\frac{1}{2}$ εἰς λ. στ. 4, αἱ τῆς Γενικῆς Ὀθωμανικῆς Ἐταιρίας ἀπὸ λ. στ. 13 $\frac{1}{2}$ εἰς λ. στ. 6 $\frac{1}{4}$, αἱ τῆς Γενικῆς Ὀθωμανικῆς

Πίστεως ἀπὸ λιρ. τουρκ. 19 εἰς λ. τουρκ. 7, αἱ τῶν Τροχιδορῶν ἀπὸ λ. τουρκ. 24 εἰς λ. τουρκ. 7 $\frac{1}{2}$, χωρὶς οὐδ' εἰς αὐτὰς τὰς εὐτελεῖς τιμὰς νὰ συνομολογῶνται πράξεις ὅπως οὐδ' οὐσιώδεις. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ εἶχε προβῆ ἡ κερδοσκοπικὴ ἀφηνίασις, ὥστε ἑταιρία τις συστηθεῖσα πρὸ ἐνὸς ἔτους καὶ ἔχουσα πραγματικὸν κεφάλαιον 100 000 λιρῶν τουρκικῶν, ἀπώλεσεν ἅπαν τὸ μέγα αὐτὸ κεφάλαιον καὶ ἅπαντα τὰ ἐνιαύσια σπουδαῖα κέρδη ἐν ὀλιγίστῳ χρονικῷ διαστήματι, καίτοι περιστοιχιζομένη ὑπὸ μετόχων ἱκανότητος καὶ ὀξυδερκείας οὐ τῆς τυχούσης.

Ἡ ἔκθεσις αὕτη τῶν γεγονότων ἀρκεῖ πρὸς κατάληψιν τῶν αἰτιῶν, αἵτινες παρήγαγον τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει χρηματιστικὴν κρίσιν. Ἀφ' ἐνὸς μὲν ἢ ἐν Βιέννῃ καὶ Νου York τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν ἐνσκήψασα κρίσις, ἢ συνταράξασα τὸ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα ἢ πολὺ πέραν τοῦ πραγματικοῦ κεφαλαίου ἐπέκτασις τῶν ἐργασιῶν τῶν Τραπεζῶν καὶ ἄλλων ἐταιριῶν ἢ σπουδαῖα ἐλάττωσις τῆς ἐν τῇ πόλει οὐσιωδεστέρας παραγωγικῆς δυνάμεως, τοῦ χρηματιστικοῦ ἢ τοῦ κεφαλαίου, καὶ ἢ ἐντεῦθεν προελθοῦσα διατάραξις τῆς ἰσορροπίας τῶν μετρητῶν πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς κυκλοφορίας, μέχρις ἀναβιβάσεως τοῦ τόκου εἰς 18 καὶ ἐπέκεινα τοῖς $\frac{1}{2}$, ἢ παρακολουθοῦσα τὴν τοιαύτην δυσχερῆ καὶ καχεκτικὴν κατάστασιν δυσπιστία, ἄμεσον ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας εἶναι ἢ ἐκ τῆς κυκλοφορίας ἀφαίρεσις καὶ ἐν τοῖς κιβωτίοις ἐναποταμίευσις τοῦ χρηματικοῦ ἢ ἴσως δὲ καὶ ἢ μὴ ὑφισταμένη μεταξὺ τῶν ἐγχωρίων σπουδαίων τραπεζῶν εἰλικρινῆς συνεννόησις.— Ἀφ' ἑτέρου δὲ ἢ ἀδυναμία, εἰς ἣν περιέστη ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ἰδίως αὐτῆς ὑποχρεώσεων, καὶ ἢ ἀπρόνοησις εἰς συνομολόγησιν ἐν δέοντι χρόνῳ δανείου ἱκανοῦ ὅπως ἐπαναφέρῃ τὴν διαταραχθεῖσαν ἰσορροπίαν μεταξὺ τοῦ χρηματικοῦ καὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς κυκλοφορίας. Ἄπαντα ταῦτα, κυρίως δὲ ὁ τελευταῖος οὗτος λόγος, παρήγαγον τὴν σήμερον ὑφισταμένην καὶ πέραν τοῦ δέοντος παρατεινομένην σοβαρὰν διατάραξιν τῆς ἀγορᾶς Κωνσταντινουπόλεως, ἣν μόνη

ἢ ἐπάνοδος τῶν χρηματικῶν κεφαλαίων δύναται νὰ σώσῃ ἀπὸ τῶν ἐσχάτων καταστροφῶν.

Πιθανὸν ἢ βραχεῖα αὕτη ἐκθεσις νὰ ᾖ ἐλλειπής, ἢ καὶ ἀνακριβής ἐν πολλοῖς, ἀλλὰ καὶ τοιαύτη οὕσα θέλει ἔχει ἀξίαν τινὰ ἂν ἐπιφέρῃ τὸ ὅποσον ἐπιδιώκει ἀποτέλεσμα, τοῦ νὰ ἐφελκύσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου ἐπὶ τῶν ὀλεθρίων συνέπειῶν τῶν παρακεκινδυνευμένων κερδοσκοπικῶν ἐπιχειρήσεων.

Ν. ΒΑΣΙΛΑΜΑΚΗΣ.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟΝ.

Καθὼς παρατηρεῖ ὁ Κ. Rothschild ἐν τῇ ἀξιολόγῳ περὶ Ταχυδρομείου ἱστορία τοῦ, ἡ ὅλη ἀνάπτυξις αὐτοῦ δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τέσσαρας ἐποχάς. 1) Ἑγεμονικὴ ἐποχὴ, καθ' ἣν ἡ ταχυδρομικὴ συγκοινωνία μεταξὺ τῶν διαφόρων τῆς ἐπικρατείας τόπων ἀπέβλεπεν ἰδιαιτέρως εἰς κυβερνητικοὺς σκοποὺς. 2) Μικτὴ ἐποχὴ, καθ' ἣν τὸ ταχυδρομεῖον διαμοιράζεται μεταξὺ τῆς ἡγεμονικῆς ἐξουσίας καὶ τῶν ἰδιωτῶν, οἵτινες ποιοῦνται βαθμηδὸν χρήσιν τῶν ταχυδρομικῶν τῆς ἐπικρατείας μέσων διὰ τὴν προσωπικὴν των συγκοινωνίαν. 3) Ὁργανιστικὴ ἐποχὴ, καθ' ἣν τὸ ταχυδρομεῖον, θεωρούμενόν ὡς δημοσίαν ὑπηρεσίαν κοινοῦ συμφέροντος, κανονίζεται σταθερώτερον καὶ καλλιεργεῖται ὑπὸ τοῦ ταμιευτικοῦ πνεύματος χάριν ἀποκτήσεως ὅσον ἐνεστί πλειόνων εἰσοδημάτων. 4) Προοδευτικὴ ἐποχὴ, εἰς ἣν μόλις ἀπὸ εἰκοσαετίας εἰσῆλθεν ὁ νεώτερος κόσμος διὰ τοῦ γενικοῦ πνεύματος τῆς ἐμπορικῆς ἐλευθερίας, ἣτις, θεωροῦσα τὸ ταχυδρομεῖον ὡς τὸ δραστηριώτατον ὄργανον τῆς μεταξὺ τόπων, προσώπων καὶ συμφερόντων συγκοινωνίας, ἔδωκεν εἰς τὸν μηχανισμόν αὐτοῦ ἀνάλογον διάπλασιν.

Κατὰ τὴν τελευταίαν ἐποχὴν ἡ ταχυδρομικὴ συγκοινωνία ἐφθασε τὸν ὑπατον τῆς τελειοποιήσεως βαθμόν, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ὑπεχώρησαν τὰ ὅρια τῶν ἐπικρατειῶν καὶ ἀπεδείχθη, ὅτι ὅσον ἀπλοποιεῖται ἡ δημοσία ὑπηρεσία καὶ

καταβιβάζεται τὸ τίμημα τῶν κατὰ μέρος εἰσπράξεων τῆς, τόσον ὠφελεῖται τὸ κοινὸν πλεότερον καὶ πληροῦται ὁ δημόσιος θησαυρὸς βεβαιότερον. Τοιοῦτοτρόπως ὅταν π. γ. ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ ἐνιαύσιος ταχυδρομικὴ κίνησις περιλαμβάνει πλεόν τοῦ διλιουνίου ἐπιστολῶν, δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὴν ἐπὶ τῆς ὅλης ἐθνικῆς οἰκονομίας ἐπιρροὴν τοιαύτης ἐντάσεως. Ἀναλόγως τὰ πλεῖστα τῶν καθ' ἡμᾶς ἐθνῶν ὠφελήθησαν ἐκ τῶν δοκιμασθέντων οἰκονομικῶν ὄρων τῆς νεωτέρας προόδου. Εἰς ποῖον σημεῖον ὑπὸ τὴν ἐποψίν ταύτην διατελεῖ ἡ ἡμετέρα χώρα;

Ἡ Ἑλληνικὴ ταχυδρομικὴ ὑπηρεσία διαιρεῖται εἰς δημοσίαν καὶ δημοτικὴν, ἐξ ὧν ἡ μὲν ἐνεργεῖται διὰ τῶν ὀργάνων τῆς ἐπικρατείας, ἡ δὲ διὰ τῶν ὀργάνων τοῦ δήμου. Ἔχω ὑπ' ὄψιν τελευταῖον τινὰ δημοσιευθέντα χωρογραφικὸν πίνακα τῆς δημοσίας ἐν Ἑλλάδι ταχυδρομίας, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξάγεται ὅτι ἐντὸς τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς ὑπάρχει μέγα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον κενὸν ἄγνωστον πρὸς τὸν δημόσιον ταχυδρομικὸν σάκκον. Ἀπὸ τῆς Λεβαδείας, Λαμίας, Καρπενησίου, Ἀγρινίου, Μεσολογγίου, Ναυπάκτου καὶ Ἀμφίσης πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν ἐν τῇ Στερεᾷ καὶ ἀπὸ τοῦ Ἄργους, Τριπόλεως, Βυτίνης, Δημητσάνης, Πύργου, Γαστούνης, Λαχαιῶν, Πατρῶν, Αἰγίου καὶ Κορίνθου πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν (ἐκτὸς μιᾶς πρὸς τὰ Καλάβρυτα γραμμῆς) ἐν Πελοποννήσῳ κατοικοῦσι πολλοὶ μυριάδες ἀνθρώπων, διὰ τοὺς ὁποίους ἡ ταχυδρομικὴ συγκοινωνία πολὺ ἀπέχει τῆς τελευταίας τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν ἐποχῆς.

Ἐν γένει ἡ δημοσία ταχυδρομία ἐνεργεῖται παρ' ἡμῶν δι' 126 γραφείων, ἐξ ὧν 45 ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, 43 ἐν τῇ Στερεᾷ καὶ 38 ἐν ταῖς νήσοις. Παραλείπω θ' γραφεῖα τῶν ἐν Τουρκίᾳ διατηρουμένων ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος, ὡς καὶ ὑπὸ ἄλλων ἐπικρατειῶν, ἰδιαιτέρων ταχυδρομικῶν γραμμῶν. Ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν δημοτικῶν ταχυδρομείων ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δήμων. Ἐν αὐτοῖς τάξις προϋποθέτει πολλοὺς ὄρους. Τοιοῦτοτρόπως ἐνθυμοῦμαι, ὅτι κατὰ

τὸ παρελθὸν ὀέρος ζητῶν ἐν τῷ διὰ Κηφισιᾶν δημοτικῷ ταχυδρομείῳ ἐπιστολὴν, τὴν ὁποίαν πρὸ 15 ἡμερῶν φίλος μοι διεύθυνε ἐξ Ἀθηνῶν (ἀπόστασις 1 $\frac{1}{2}$ ὥρας), εὔρον πέντε ἑτέρας ἐπιστολάς διὰ παροίκους ἐπίσης τοῦ χωρίου ἀρχαιοτέρας κατὰ ἓνα μῆνα τῆς ἰδικῆς μου. Ἔλαβον λοιπὸν ὄλας καὶ ἐξετέλεσα χρέη ταχυδρόμου πάνυ εὐχαρίστως.

Ἰπὸ τὴν ἔποψιν τῆς θαλασσίας ταχυδρομίας τὰ σημαντικώτερα κέντρα ἀποτελοῦσιν ἡ Σύρος (17 γραμμαί), ὁ Πειραιεὺς (12 γραμμαί) καὶ ἡ Κέρκυρα (6 γραμμαί). Ὅσον ἀφορᾷ ἰδιαιτέρως τὴν διεθνή, πρὸς δυσμάς μὲν συνδεόμεθα μετὰ τῆς Μασσαλίας διὰ 4 γραμμῶν, μετὰ τῆς Τεργέστης ἐπίσης διὰ 4 καὶ μετὰ τοῦ Βρεντησίου διὰ 1· μετὰ τῆς Ἀνατολῆς δὲ συνδεόμεθα διὰ 12 γραμμῶν, ἐξ ὧν αἱ 7 συγκεντροῦνται ἐν Κωνσταντινουπόλει, πρὸς τὴν ὁποίαν ἄγουσι τρεῖς εὐθεῖαι. Ἐν γένει ἡ θαλασσία ταχυδρομία ἐνεργεῖται δι' ἀτμοκινήτων, ἐξ ὧν τὰ μὲν ἀνήκουσιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἀτμοπλοικὴν ἐταιρίαν, τῆς ὁποίας ἡ χρησιμότης περιορίζεται ἀποκλειστικῶς ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἐπικρατείας, τὰ δὲ εἰς τὴν Αὐστροουγγρικὴν ἐταιρίαν τοῦ Λούδ, εἰς τὰς Γαλλικὰς τῶν Διαπορθμεύσεων καὶ τοῦ Φρεσινέ, εἰς τὴν Ἰταλικὴν Τρινάκριαν καὶ τὴν Αἰγυπτιακὴν Χεδιβιέ. Ἐν τούτοις διατελοῦσιν ἔτι κατὰ διαφόρους τοῦ ἐσωτερικοῦ τόπους ἐν χρήσει καὶ ταχύπλοα πλοίαρια, καθὼς π. χ. μετὰξὺ Ἰδρας καὶ Ἐρμιόνης, Σκιαθοῦ καὶ Σκοπέλου, κλπ. ἐξ οὗ συνάγεται, ὅτι ἡ κατὰ θάλασσαν συγκοινωνία δὲν ἐφθασεν ἔτι τὴν ὀριστικὴν τῆς παρ' ἡμῖν ἀνάπτυξιν. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν τῆς ξηρᾶς, ὁ ταχυδρομικὸς σάκκος διατελεῖ ὑπὸ τοὺς κοινούς ἐν τῷ τόπῳ ὄρους ταξειδεύει λοιπὸν ἐπὶ ἀμαξῶν ὅσον δύναται, ἀκολούθως ἐπὶ πώλου ἵππου καὶ τέλος ἐπὶ ὤμου ἀνθρώπου. Ὁ δὲ μετὰξὺ Πειραιῶς καὶ Ἀθηνῶν σιδηροδρομικρὸς ἀτμὸς δύναται νὰ χρησιμεύσῃ μόνον ὡς ταχυδρομικὸν δείγμα ($\frac{1}{2}$ ὥρας).

Ἡ κίνησις τοῦ ἡμετέρου ταχυδρομείου ἀποτελεῖ ἐνδεικτικώτατον γνώρισμα τῆς προϊούσης ἀκμῆς κατὰ τὴν ἐθνικὴν ἐν γένει συναλλαγὴν. Τοιοῦτοτρόπως ἐνῶ κατὰ

τὸ 1863 διεβίβασε 1 142 421 ἐπιστολάς, ὁ ἀριθμὸς οὗτος κατὰ τὸ 1872 ἀνέβη εἰς 1 997 230. Ἰπὸ ἑτέραν ἔποψιν ἡ δημοσιογραφικὴ δραστηριότης ἀπὸ 702 133 κατὰ τὸ 1863, διεβίβασε 1 179 288 τῷ 1872. Ἐν γένει ἡ μὲν πρώτη πενταετία (1863—1867) περιλαμβάνει 7 288 088 ἐπιστολάς καὶ 4 516 891 ἐντυπα, ἡ δὲ δευτέρα (1868—1872) 9 153 218 ἐπιστολάς καὶ 5 530 760 ἐντυπα· ἀπὸ ἑτους δὲ εἰς ἑτος παρατηρεῖται ἐν ὄλη τῇ περιόδῳ σταθερὰ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν λόγῳ ταχυδρομικῶν διαβιβάσεων.

Ἡ πρόσοδος τὴν ὁποίαν ὁ δημόσιος Θησαυρὸς ἤντησεν ἐκ τῆς ταχυδρομικῆς ταύτης κινήσεως, συνεποσώθη εἰς 5 813 316 δρ. ἐξ ὧν διὰ τὴν πρώτην πενταετίαν 2 765 483 δρ. καὶ διὰ τὴν δευτέραν 3 047 633 δρ. Ἡ ἀνάπτυξις αὕτη δεῖται ἰδιαιτέρας ἐρεύνης, διότι ἀπὸ 439 611 δρ. κατὰ τὸ 1863, ἀνέβη εἰς 496 241 δρ. τῷ 1864, εἰς 612 192 τῷ 1865, καὶ εἰς 642 916 τῷ 1866, ἵνα καταβῆ εἰς 604 461 τῷ 1867, εἰς 600 372 τῷ 1868 εἰς 596 323 τῷ 1869 καὶ εἰς 582 319 τῷ 1870, ὅπως πάλιν ἀναβῆ τῷ 1871 εἰς 644 400 καὶ τῷ 1872 εἰς 647 217. Κατὰ τὰ δύο οὕτω τελευταῖα ἔτη παρατηρεῖται ἡ μείζων ἐντασις εἰς τὰς ταχυδρομικὰς εἰσπράξεις. Πόθεν ὁμως προῆλθεν ἡ κατὰ τὰ ἔτη 1867, 1868 καὶ 1869 ἀντίστροφος τάσις εἰς ἐλάττωσιν τῶν ταχυδρομικῶν εἰσοδημάτων; — Ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς ἡ διαβιβάσις ἐπιστολῶν καὶ ἐντύπων διετέλει καθ' ὄλα τὰ ἔτη εἰς συνεχῆ πρόσοδον, ἀφ' ἑτέρου παρενέβησαν τέσσαρες ταχυδρομικαὶ μετὰ τῆς Ἰταλίας, Γαλλίας, Αὐστρίας καὶ Ἀγγλίας συμβάσεις ἐλαττοῦσαι τὰ διεθνῆ τέλη. Ἐχρηιάσθη λοιπὸν ἡ περαιτέρω ἀνάπτυξις τῆς ἐθνικῆς δραστηριότητος, ἵνα οὐ μόνον ἀναπληρώσῃ τὸ τριετὲς ταχυδρομικὸν ἔλλειμα, ἀλλ' ἐπιφέρῃ καὶ αὐξήσιν ἐπὶ τῆς μείζονος κατὰ τὸ 1866 ταχυδρομικῆς ἐσοδείας τῶν δρ. 612 926, κατὰ δρ. 34 291.

Τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι γενικὸν ἐν τῇ οἰκονομικῇ τῶν ἐθνῶν ἱστορίᾳ. Ὅσω καταβιβάζονται τὰ τέλη, τόσω ἡ

χρήσις τῆς ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας καθίσταται γενικώ-
τέρα. Ἄλλοτε ἔπρεπε γὰ εἶναι τις πλούσιος, ἵνα ἐνεργῇ
ἀπροσκόπτως ταχυδρομικὰς ἀποστολὰς ἐκτὸς τῆς πόλεως
του. Σήμερον δύναται ὁ πτωχότερος ἄνθρωπος νὰ κινήσῃ
τὴν ὄλην ταχυδρομικὴν μηχανὴν ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς
ἐπικρατείας, πληρόνων μόνον 20 λεπτά! Καὶ ἐν τούτοις
καὶ τὸ ποσὸν τοῦτο δύναται ἔτι μᾶλλον νὰ μετριασθῇ. Τοι-
ουτοτρόπως ἐν Ἀγγλίᾳ κυκλοφοροῦσιν αἱ κοιναὶ ἐπιστολαὶ
ἀντὶ μιᾶς πέννας, δέκα περίπου λεπτῶν, οὐ μόνον χωρὶς νὰ
καταπέσωσιν αἱ ταχυδρομικαὶ εἰσπράξεις, ἀλλ' ἀπ' ἐναν-
τίας ἵνα ἀποδειχθῇ, ὅτι ἡ μεταρρύθμισις αὕτη τοῦ ταχυδρο-
μικοῦ τέλους ὑπῆρξε κυριωτάτη αἰτία εἰς τὴν μείζονα ἀφθο-
νίαν τῆς ταχυδρομικῆς ἐσοδείας. Πόση δὲ ἐν γένει ἀναπτέ-
ρωσις τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ἐκ τῆς προχείρου πάντοτε
μεταφορᾶς τῶν στοχασμῶν!

Τοιαῦτα εἶναι τὰ ἀποτελέσματα, ὅταν καλῶνται εἰς τὴν
ἀπόλαυσιν τῶν κοινωνικῶν ἀγαθῶν οἱ μεγάλοι πληθυσμοί.
Ἐὰν ἐπιτήδειοι κερδοσκόποι εὐρίσκωσι τὸ συμφέρον των ἐν
τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς, ἐνυπάρχει ἐντὸς τῶν
λαῶν, ἐντὸς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πολλῶν, τοιαύτη δύναμις,
οἷαν βλέπομεν καὶ εἰς τὰς σταγόνας τῆς βροχῆς, αἵτινες
σχηματίζουσι τοὺς ποταμούς καὶ τοὺς μεγάλους τῶν ὑδά-
των ὄγκους.

ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΑΙ ΑΝΑΚΡΙΣΕΙΣ.

Μεταξὺ τῶν ὠραιότερων ἐργασιῶν τῆς ψυχῆς ἢ ἐμφυτος τάσις
πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθείας ἀποτελεῖ τὸν πολυτιμώτερον σύνδεσμον
μεταξὺ θεῶν καὶ ἀνθρωπίνων. Ὅταν ὁ Θεὸς γνωρίζῃ, ὁ λογικὸς
ἄνθρωπος ἐρευνᾷ, εἰς μόνους δὲ τοὺς τυφλοὺς ἐπιτρέπεται νὰ μὴ
βλέπωσι. — Θέλετε νὰ διακρίνητε τὸν βαθμὸν τῆς ἀναπτύξεως ἐνός
ἀτόμου ἢ πολλῶν ὁμοῦ; Ἔχετε πρόχειρον τὸ μέτρον εἶναι ὁ ἔρωσ
τῆς ἀληθείας. Δι' αὐτοῦ δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν καὶ τὰ ἄτομα
καὶ τοὺς λαοὺς εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας· διότι εἶναι οἱ μὲν φι-
λαληθέστεροι, οἱ δὲ ἥττον φιλαλήθεις. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῶν λαῶν

μόνα τὰ ἐλεύθερα πολιτεύματα ἔχουσι τὸ προτέρημα τῆς καλλιερ-
γείας τοῦ δένδρου τῆς ἀληθείας. Ἐνῶ αἱ δεσποτικοὶ λαοὶ ἀποβλέ-
πουσιν εἰς τὸν μονάρχην ὡς καθολικὴν ὁδηγὸν τῆς διανοίας αὐτῶν,
τὸ Ἀγγλικὸν ἔθνος δεικνύει ὁποῖαν δύναμιν ἀληθείας κέκτηται τὸ
κοινοβούλιον αὐτοῦ ἐν τῷ μηχανισμῷ τῶν ἐπισήμων ἀνακρίσεων του.
Τὸ μέγεθος τῆς πολιτικῆς ταύτης ἐργασίας μαρτυρεῖ ἡ δημοσίευσις
τῶν ἀπὸ τοῦ 1713—1847 γενομένων κοινοβουλευτικῶν ἐν Ἀγγλίᾳ
ἀνακρίσεων, διότι ἀπετέλεσεν 845 ὁγκώδεις εἰς 4^{ον} τόμους. Πόσον
ἐκτοτε ἠῤῥησαν ὁ ἀριθμὸς αὗτος!

Μόλις ζήτημά τι ἐκ τῶν σπουδαίων αὐτοῦ πρακτικῶν συνεπειῶν
κινήσει τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ καὶ εὐθὺς ἡ ἀντιπροσωπεῖα τοῦ
ἔθνους ἐπιλαμβάνεται τῆς ὑποθέσεως, διατυπώνει τὸ θέμα καὶ διο-
ρίζει ἐπιτροπὴν πρὸς ἐρευναν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς
ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν περιστάσεων. Ὅταν κατὰ τὸ 1810 ἐπρόκειτο
νὰ ἐξακριβωθῇ ἡ νομισματικὴ τῆς Ἀγγλίας κατάστασις, διορίσθη-
σαν 21 πρόσωπα· ὅταν κατὰ τὸ 1866 τὸ ζήτημα τῶν γαιανθρά-
κων συνεκίνησε τὴν χώραν, διορίσθησαν 15. Καταβάλλεται δὲ
ἰδιαιτέρα πάντοτε φροντίς, ἵνα ἐν ταῖς ἐπιτροπαῖς ταύταις ἀντιπρο-
σωπεύωνται αἱ διάφοροι ὑπὸ συζήτησιν ἰδέαι, ὅπως ὅταν ἀρχίσῃ ἡ
δημοσία ἀνάκρισις, τὰ ἐξεταζόμενα πρόσωπα εὐρεθῶσιν ἀπέναντι
ὄλων τῶν δυνατῶν ἀποριῶν. Τότε, ἐπειδὴ ἕκαστον μέλος τῆς ἐπι-
τροπῆς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀποτείνῃ ἐρωτήσεις, ἰδιότυπός τις ἀνοί-
γεται διαλεκτικὸς μεταξὺ ἐξεταζομένων καὶ ἐξεταζόντων ἀγῶν, τοῦ
ὁποῖου τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα συνίσταται εἰς τὴν ὑπὸ πᾶσαν ἔπο-
ψιν ἐξάντλησιν τοῦ ζητήματος.

Πρέπει νὰ ἴδῃ τις τὰ πρακτικὰ τοιοῦτων ἀνακρίσεων, ἵνα θαυ-
μάσῃ τὴν ἐντέλειαν, τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν σταθερότητα εἰς ἀνακά-
λυψιν τῆς ἀληθείας. Οὕτω κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1841 κοινοβουλευ-
τικὴν ἐπὶ τοῦ τόκου ἀνάκρισιν ἐσαφηνίσθησαν πλείονα τῶν 470 ζη-
τημάτων, αἱ δὲ ἐπὶ τοῦ χάρτου τῆς Ἀγγλικῆς Τραπεζῆς ἐν ἔτει
1832 καταθέσεις τῶν Palmer, Loyd, Tooke ἀντιστοιχοῦσι πρὸς
τὰς ἐρωτήσεις προσώπων οἷοι οἱ Althorp, Russell, Peel. Ἐν γένει
ἀπαιτεῖται ἰδιαιτέρα μὲν κοινωνικὴ ἀνάπτυξις, διακεκοιμημένη δὲ ἰκα-
νότης καὶ διὰ τοὺς ἐρωτῶντας καὶ διὰ τοὺς ἀποκρινομένους, ὅπως
κατορθωθῇ ὁ ἔξοχος τῶν κοινοβουλευτικῶν ἀνακρίσεων σκοπός.

Βεβαίως προϋποτίθενται πάντοτε πολλοὶ κοινωνικοὶ ὄροι. Ἐν βί-
αι ὅμως ὄλων ἀποτελεῖ ἡ ἐλευθερία. Μόνον ὑπὸ τὸ θεῖον αὐτῆς

φῶς δύναται νὰ ἀναγνώσῃ τις τὴν βίβλον τῆς ἀληθείας. Διὰ τοῦτο ὅτω προάγεται ἡ ἐλευθερία εἰς τὰ ἔθνη, τόσω καὶ ἡ ἀνακριτικὴ ἐξουσία τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῶν εἰσάγεται εἰς τὰ ἔθνη. Δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων ἐκ τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ, κλασσικῆ τῶν κοινοβουλευτικῶν ἀνακρίσεων γῆ. Ζητήματα, ἐν ἄλλαις χώραις συνταράσσοντα ὁλόκληρον τὴν ἐθνικὴν ἁρμονίαν, μελετῶνται ἐκεῖ καὶ λύονται ἀκινδύνως ἅμα καὶ προοδευτικῶς, διότι κατωρθώθη διὰ μέσου τῶν κοινοβουλευτικῶν ἐρευνῶν κοινὴ τις ἐν τῷ τόπῳ συνενόησις ἐπὶ τῶν ἐμπνεουσῶν αὐτὰ θεμελιωδῶν ἰδεῶν.

ΧΡΟΝΙΚΑ.

Αἱ ἐν τῇ Βουλῇ ἀπὸ δύο ἡδὴ ἐβδομάδων συζητήσεις μαρτυροῦσιν, ὅτι τὸ ἐλεύθερον πάλιτευμα ἤρχισε νὰ ὠριμάζῃ ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν. Εἶναι βεβαίως κρισιμωτάτη περίοδος ἐκείνη, καθ' ἣν οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες τόπου τινος συνασπίζονται οὐχὶ ἐν συνομωσίαις ἀλλὰ διὰ τοῦ βήματος καὶ τῆς ψήφου, ὅπως σταματήσωσι τὸν χειμαρρὸν τῆς προσωπικῆς κυβερνήσεως. Τὰ συντάγματα τῶν ἐθνῶν δημιουργοῦνται μὲν ὑπὸ τῶν Συνελεύσεων, ἐμπεδοῦνται δὲ ὑπὸ τῶν Βουλῶν.

— Ὑπὸ ἀκριβῶς οἰκονομικὴν ἔκδοσιν δὲν γνωρίζω πρακτικωτέραν πρὸς τὸν σκοπὸν πρότασιν τῆς ἐν τῷ ὑποβληθέντι νομοσχεδίῳ περὶ ποινικῆς καταδιώξεως τῶν ἐνεργούντων ἢ διατασσόντων εἰσπράξεις δημοσίων ἐσόδων ἢ πληρωμῶς δημοσίων ἐξόδων, ἀναγομένων εἰς ἔτος τοῦ ὅπου δὲν ἐψηφίσθη ὁ προϋπολογισμὸς. Χωλαίνει δὲ ἡ πρότασις μόνον διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς διαλύσεως τῆς Βουλῆς. Ὅταν ἀρκεῖ νὰ ὑποβάλλῃ Κυβέρνησις τις τὸν προϋπολογισμὸν καὶ ἔπειτα νὰ διαλύῃ, ὅλη ἡ λειτουργία τοῦ νόμου ἐκμηδενίζεται. Διὰ τοῦτο ἀπαιτεῖται μᾶλλον νὰ προσδιορισθῇ ἡ ἐπιψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐντὸς τοῦ προηγουμένου αὐστηρῶς ἔτους καὶ εἰς τοιοῦτον τρόπον (ἀπὸ τοῦ πρώτου π. χ. μηνός) ὥστε ἐν περιπτώσει διαλυτικῆς πολιτικῆς, ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν ἄρθρων 37 καὶ 54 τοῦ Συντάγματος νὰ ὑπολείπηται πάντοτε χρονικὸν διάστημα διὰ τῆς Βουλῆς ἀρνήσεις καὶ διαλύσεις, ὅσας τὸ ἔτος χωρεῖ.— Ὅταν ὅμως πρόκειται νὰ φορολογηθῇ ὁ λαὸς, πρέπει ἀφεύκτως νὰ ἐπέλθῃ συμβιβασμὸς διὰ τῆς ἐπιτέλους ὑποχωρήσεως εἰς τὴν γνώμην τῶν ἐκλεκτῶν του.